Hadis - uvod

Proucavati zivotnu teoriju i praksu Muhammeda a.s. i zivjeti u duhu njegovih uputa i preporuka, duznost je svakog muslimana i muslimanke. Bez dobrog poznavanja Hadisa nije moguze upoznati pravi smisao i suztinu islamskog ucenja, jer je Hadis najbolji tumac Kur'ana i drugi izvor islamskog Seriata.

Poznati ucenjak Muhammed b. Seirin Hadis smatra vjerom pa kaze: **»Hadis Allahovog poslanika je vjera pa budite oprezni od koga prihvatate svoju vjeru«.** (1) Slicne rijeci izgovorio je i poznati ashab, cetvrti halifa, zet i amidziz Muhammeda a.s. Alija b. Ebi Talib. On veli: **»Pazite od koga prihvatate ovo znanje** (tj. Hadis) **jer je ono vjera«.** (2)

U vrijeme Muhammeda a.s. poznavanje Hadisa ogledalo se u tome da neko dobro upamti i prenese drugome sve ono zto vidi ili cuje od Resulullaha. Pojava brojnih apokrifnih hadisa, poslije njegove smrti, primorala je ljude koji su se bavili Hadisom, da ga temeljitije proucavaju i budu oprezni kod prihvatanja vijesti koje se pripisuju Muhammedu a.s. Oni su tada poceli da striktno vode racuna od koga ze hadis primiti, kriticki se osvrtati na svakog prenosioca i detaljno ispitivati svaku rijec u metnu hadisa. Od tada pocinje razvoj nauke o Hadisu, koja je danas prilicno opzirna i prostrana. Imam Hazimi veli: »Hadiska nauka se sastoji iz stotinu i vize naucnih disciplina, svaka od njih predstavlja zasebnu nauku. Kada bi covjek cijeli svoj zivot proveo u studioznom izucavanju jedne od tih disciplina ne bi ih mogao u potpunosti upoznati.« (3)

HADIS

Rijec **hadis** u arapskom jeziku oznacava nezto zto je postalo, zto nije stalno. Po svom smislu ona je sasvim suprotna rijeci **kadim**. Zbog toga se za Kur'an kaze da je kadim, to znaci da je oduvijek i nije postao a za Muhammedove a.s. rijeci i djela se kaze hadis, zto znaci da su nastala i nisu oduvijek. Joz se ovaj termin upotrebljava u smislu govora. U znacenju govora upotrijebljen je u slijedezim kur'anskim ajetima...

»Pa zar zez ti za njima od tuge svisnuti ako oni u govor ovaj neze da povjeruju«. Kehf, 6.
»I o blagodatima svoga Gospodara kazuj«. Ed-Duha, 11.

U hadiskoj terminologiji Hadis je sve ono zto je Muhammed a.s. prije ili u toku svoje poslanicke misije rekao, uradio, vidio nekoga da nezto radi pa mu to zutnjom odobrio, kao i vijesti koje govore o njegovim tjelesnim i moralnim osobinama.(4) Ovako je vezina hadiskih ucenjaka definisala Hadis. Medjutim, neki hadiski ucenjaci medju kojima su El-Hermani i Tibi u Hadis ubrajaju i mizljenja ashaba i fetve tabiina. Oni su se pri tom rukovodili hadisom:

»Duzni ste sluzati i pokoravati se pa makar vam naredbodavac bio abesinski rob. Zaista ko od vas bude zivio poslije mene, vidjeze velika odstupanja i razmimoilazenja. Preporucujem vam da se drzite moga sunneta i sunneta onih koji poslije mene budu slijedili ispravan put. Drzite ga se, zestoko ga se drzite«. (5)

S obzirom na definiciju hadiski ucenjaci Hadis svrstavaju u cetiri kategorije:

1. **El-ehadisul-kavlijje**. To su hadisi koji se odnose na Muhammedove a.s. izreke kao zto su slijedezi hadisi:

Ebu Seid el-Hudri prica da je Vjerovjesnik s.a.v. rekao: **»Kod vjernika se ne mogu nazi dva svojstva; zkrtost i loz moral«**. (6)
Prica Enes da je Resullah a.s. rekao: **»Prvo za zto ze covjek na Sudnjem danu racun polagati je namaz. Pa ukoliko mu namaz bude dobar dobra su mu i ostala djela, a ukoliko mu namaz bude loz loza su mu i ostala djela«.** (7)

Prica Ebu Hurejre da je Resullah a.s. rekao: **»Kada neko od vas bude** (imamio ljudima), **klanjao kao imam ljudima neka bude umjeren jer medju njima ima iznemoglih, bolesnih! onih sa fiziolozkim potrebama. A kada neko od vas bude klanjao po sebi neka odulji koliko zeli.«** (8)

2. **El-ehadisul-fi'lijje**. To su hadisi koji se odnose na Muhammedove a.s. postupke kao zto su npr. slijedezi hadisi:
»Aiza veli: Resulullah a.s. bi se u svakoj prilici sjezao Uzvizenog Allaha« (9)
Aiza veli: **»Resulullah a.s. bi postio nafilu da bi smo pomislili neze nikada mrsiti, zatim bi mrsio da bi smo pomislili da vize neze postiti«** (10)

3. **El-ehadisut-takririjje**. To su hadisi koji se odnose na ono zto je Muhammed a.s. odobrio. Naime, on bi vidio nekoga od svojih ashaba da nezto cini pa bi mu to zutnjom odobrio ili pak rijecima potvrdio. Evo

nekoliko hadisa ove vrste:
Abdullah b Omer veli: **»Nakon zto se vratio sa Hendeka (ahzab) Vjerovjesnik nam je rekao: »Neka niko od vas ne klanja ikindijski namaz dok ne stignemo u (pleme) Benu Kurejza. Kraj namaskog vremena je neke zadesio u putu. Pa su neki od njih rekli; nezemo ga klanjati dok ne stignemo. Neki odgovorize; mi zemo klanjati jer Vjerovjesnik ne zeli od nas to. Ovaj slucaj je spomenut Resulullahu i nije nikoga ukorio«.** (11)

Vjerovjesnik je rekao Muazu b. Dzebelu, pozto ga je zelio poslati u Jemen: »Kako zez postupiti ako se pred tobom pojavi problem?« Postupizu po Allahovoj knjizi — odgovori. »A ako njegovo rjezenje ne nadjez u Allahovoj knjizi?« upita Vjerovjesnik. Postupizu po Sunnetu Allahova poslanika — odgovori Muaz. »A ako njegovo rjezenje ne nadjez ni u Sunnetu Allahova poslanika ni u Allahovoj knjizi, kako zez onda postupiti?« upita Vjerovjesnik. Rijezizu ga po svom nahodjenju odgovori Muaz, a Vjerovjesnik ga potapza po grudima i rece: »Hvala Allahu koji je podario Poslaniku Njegova poslanika ono sa cim je zadovoljan Njegov poslanik«. (12)
4. Hadisi koji govore o Resullahovim tjelesnim i moralnim osobinama, kao zto su slijedezi hadisi:
»Resulullah a.s. je bio najplemenitiji covjek, a najplemenitiji je bio u ramazanu kada mu je dolazio Dzibril i poducavao ga Kuranu.«13
»Vjerovjesnik je bio najljepzi covjek po izgledu i imao je najljepzi stas. Nije bio ni previze visok a ni nizak.«14

SUNNET

U arapskom jeziku rijec **sunnet** znaci obicaj, postupak, navika, praksa. U tom smislu je upotrijebljen ovaj termin u hadisu'
»Ko u islam uvede lijep obicaj imaze za to nagradu i nagradu svih onih koji poslije njega budu postupali po tom obicaju, a njima neze biti umanjena nagrada. A ko u islamu uvede ruzan obicaj imaze za to grijeh i grijeh svih onih koji budu postupali po njemu, a njima neze biti umanjeni grijesi«.15

U hadiskoj terminologiji Sunnet je ono zto i Hadis, dakle ono zto je Muhammed a.s. prije ili u toku svoje poslanicke misije rekao, uradio, zutnjom odobrio, kao i vijesti koje govore o njegovim tjelesnim i moralnim osobinama. Definicije Sunneta kod hadiskih ucenjaka se razlikuju od definicija ostalih islamskih ucenjaka. Razlog tome je razlicit prilaz Sunnetu. Hadiske ucenjake su npr. interesovale sve vijesti koje se odnose na Alejhiselama, njegove rijeci, postupke, odobrenja, nacin zivota i ponazanja i biografske osobine. Ucenjake usuli fikha su od Alejhiselama interesovale vijesti iz kojih se mogu crpiti zeriatski propisi. Zbog toga oni smatraju Sunnetom, rijeci i djela Muhammeda a.s. i ono zto je zutnjom odobrio.

Fikhski ucenjaci Sunnetu prilaze kao Resulullahovoj praksi, koja nije ni fard ni vadzib i smatraju da je Sunnet cin koji nije ni fard ni vadzib. Svakako je definicija Sunneta kod hadiskih ucenjaka najobuhvatnija i najkompletniju i u potpunosti je identicna onome kako je Alejhiselam odredio i definisao svoju teoriju i praksu u hadisu: ...(14)

»Ostavljam vam dvije stvari, ako Ih se budete pridrzavali nezete zalutati; Allahovu knjigu (Kuran) i moj Sunnet«. 16

RAZLIKA IZME?   U HADISA I SUNNETA

Po mizljenju vezine islamskih ucenjaka, ne postoji nikakva razlika izmedju Hadisa i Sunneta. Hadis je zto i Sunnet, a Sunnet zto i Hadis. Neki islamski ucenjaci prave razliku izmedju ova dva termina. Po njima Hadis je Muhammedova teorija, u zto spadaju sve njegove izreke, a Sunnet je njegova praksa, ono zto je uradio ili odobrio. Medju ucenjacima koji zastupaju ovakvo mizljenje je i Abur-rahman b. Mehdi. Njega su upitali zta misli o Sufjanu Sevriji, Evzaiji i Maliku b. Enesu, a on je odgovorio: »Sufjan Sevri je imam u Hadisu, a nije imam u Sunnetu. Evzaija je imam u Sunnetu, a nije imam u Hadisu, a Malik b. Enes je imam i u Hadisu i u Sunnetu«.17

Muhammed a.s. je u vezini slucajeva i jedan i drugi termin upotrebljavao za kompletnu svoju teoriju i praksu, kao zto smo vidjeli iz prethodnog hadisa. No, kadkada je nazivao svoje rijeci hadisom, a postupke i djela sunnetom. To jasno vidimo iz slijedezih njegovih rijeci:... (15)

»Allahu moj, smiluj se mojim halifama!« Neko upita: »A ko su tvoje halife« o Allahov poslanice? A on odgovori: »To su oni koji ze poslije mene prenositi moje hadise i moj sunnet, i objaznjavati ih ljudima.«18

HABER

U arapskom jeziku **haber** znaci vijest. U hadiskoj nauci se upotrebljava kao sinonim Hadisa. Neki vele da se haber odnosi na rijeci ashaba i tabiina, a hadis na rijeci Muhammeda a.s. Bilo kako bilo haber ima opzenitije znacenje od hadisa i zato se kaze da je svaki hadis haber, a da svaki haber nije hadis. (19)

ESER

Rijec **eser** u arapskom jeziku znaci trag ili vijest. U hadiskoj nauci eser, kao strucni termin, upotrebljava se za vijesti koje se odnose na Alejhiselama, ashaba, tabiine i ostale ljude, te prema tome eser kao i

haber ima opzenitije znacenje od hadisa, nema razlike medju njima. Pravnici Horosana, opet, prave razliku izmedju habera i esera pa kazu: Haber je ono zto se prenosi od Resulullaha a.s. a eser od ashaba i tabiina.«20

HADISI-KUDSI

Ranije smo rekli da rijec hadis znaci govor, a rijec **kuds** znaci **svet**. Prema tome **hadisi-kudsi** u arapskom jeziku znaci **sveti govor**. U hadiskoj nauci hadisi-kudsijama nazivaju se oni hadisi ili vijesti koje Muhammed a.s. pripisuje Uzvizenom Allahu da ih je Sveviznji Allah izgovorio a on ih samo doslovno prenosi. Ova vrsta hadisa zove se joz i **eha-disul-ilahijje** ili **ehadisur-rebbanijje**. Njih mozemo razlikovati po tome zto je u njima naglazeno da su to rijeci Sveviznjeg Allaha dz. z. i to obicno rijecima **kalellahu**, ili **fi ma jervi an rabbihi subhanehu ve teala.** Da bi nam ta razlika bila uocljivija navezzemo nekoliko hadisi-kudsija.... (16)

»Ebu Hurejre veli da je Vjerovjesnik rekao: Uzvizeni Allah dz.z. veli: »Ako moj rob zazeli susret sa mnom i ja zazelim susret s njim, ako prezire susret sa mnom i ja prezirem susret s njim«.21 ...(17)

»Ebu Katade prenosi od Resulullaha a.s. ono zto on prenosi od svog Uzvizenog Gospodara da je rekao: »Tvojim sljedbenicima sam stavio u duznost pet namaza, i stavio sebi u obavezu da one koji ih budu redovno obavljali u propisano vrijeme uvedem u dzennet. Prema onima koji ne budu vodili racuna o namazu, nemam takve obaveze«. (22) ...(18)

Prica Ebu Hurejre pa kaze: »Resulullah nam je prenio od Uzvizenog Allaha da je rekao: Ako moj rob naumi uraditi neko dobro djelo pa ga ne uradi upisazu mu (za to) sevab, a ako ga uradi upisazu mu deset do stotinu sevaba. A ako naumi da uradi neko loze djelo pa ga ne uradi, za to mu nezu upisati grijeh, a ako ga uradi upisazu mu samo jedan grijeh«. (23)

Ovo su najvazniji termini koji se upotrebljavaju u smislu tradicije Allahova poslanika. Postoje joz neki strucni termini koji su istina najcezze vezani za odredjene momente iz Resulullahova zivota, kao zto su njegov licni opis, njegovo ponazanje u privatnom zivotu, pohodi i ratovi koje je vodio, i si. Od strucnih termina koji se upotrebljavaju u ovom smislu su sire i ez-zemail-ul-muhammedijje. Ova dva termina ne obuhvataju kompletnu teoriju i praksu Muhammeda a.s. zato se i ne smatraju hadiskim terminima. Oni imaju cisto istorijski karakter, a sadrzani su u definiciji Hadisa, Sunneta i ostalih strucnih hadiskih termina koji imaju opzenitiji smisao.

HADIS KAO SERIATSKO-PRAVNI IZVOR

Druga bitna znacajka hadisa jeste u tome zto je on izvor islamskog zeriata i na osnovu njega mozemo, isto kao zto mozemo na osnovu Kur'ana zakljuciti da li je nezto dozvoljeno (halal) ili zabranjeno (haram). O hadisu kao vjerskom izvoru postoje brojni nepobitni dokazi i u Kur'anu i u izrekama Munammeda a. s.

a) Dokazi iz Kur'ana

Brojni su ajeti u Kur'anu u kojima se vjernicima naredjuje pokornost Bozijem poslaniku, ta pokornost je, kao zto ze se vidjeti u kur'anskom tekstu sastavni dio pokornosti prema Allahu dz. z. Evo nekoliko kur'anskih ajeta u tom smislu:

»0 vjernici pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Njegovu poslaniku i predstavnicima vazim. A ako se u necemu razidjete, obratite se Allahu i Poslaniku ako vjerujete Allaha I onaj svijet...« (Nisa, 59)

»I budite pokorni Allahu i budite pokorni Poslaniku i oprezni budite. A ako glave okrenete onda znajte da Je poslanik Nai duzan da samo jasno obznani«. (Maida, 92)

»Onaj ko se pokorava Poslaniku, pokorava se i Allahu. A onaj ko glavu okreze, pa mi te nismo poslali da im cuvar budez«. (Nisa, 80)

Dakle, ne samo da Sveviznji AIlah zahtjeva pokornost Bozijem poslaniku, nego i prijeti svima onima koji mu se suprotstavljaju, nazivajuzi ih licemjerima i nevjernicima. U to nas uvjeravaju slijedezi kur'anski ajeti:

»... Neka se pripaze oni koji postupaju suprotno naredjenju njegovu, da Ih iskuzenje kakvo ne stigne i da ne snadje bolna kazna«. (Nur, 64)

»Reci! Pokoravajte se Allahu i Poslaniku. A ako oni glave okrenu pa AIlah zaista ne voli nevjernike« (Ali Imran 32)
»A llcimjeri govore mi vjerujemo u Allaha I poslanika i

pokoravamo se, zatim neki od njih glave okrezu. Oni nisu vjernici«, (Nur, 47)

Pokornost Allahu, naglazena u navedenim ajeti-ma odnosi se, prema tome, na Kur'an, a pokornost poslaniku odnosi se na njegov hadis, ili sunnet.

Dakle, Allah dz. z. ne pravi razliku izmedju Kur'ana i hadisa kada je u pitanju njihova primjena. Jer, odredbe ili zabrane za vjernika jednako su vazne, svejedno da li su one sadrzane u Kur'anu ili hadisu. Vjernik je duzan da postupa u duhu tih odredaba ili zabrana. Na to ga, kako smo vidjeli, Kur'an sasvim naglazeno obavezuje, nalazuzi mu pokornost Allahu i Njegovu poslaniku.

Kur'an u tome ide toliko daleko, da u imperativnom obliku od sljedbenika islama trazi da prihvate sve ono zto im ponudi Boziji poslanik, i da odbace sve ono zto im on zabrani, i naglazava da vjernik i vjernica nemaju pravo da postupe po svom nahodjenju, ako Allah u Kur'anu i Muhammed a. s. u svom hadisu nezto sasvim razumljivo i izricito odrede. To nam potvrdjuju i slijedaza dva ajeta:

»Ono zto vam da Boziji poslanik prihvatite, a ono zto vam zabrani klonite se toga«. (Hazr, 7). »Kada Allah i Njegov poslanik nezto odrede, onda ni vjernik ni vjernica nemaju pravo da po svom nahodjenju postupe. A ko Allaha i Njegova poslanika ne posluza, taj je sigurno skrenuo s pravog puta. (Nizab 36)

b) Dokazi Iz hadisa:

Muhammed a. s. je u svojim brojnim izrekama istakao znacaj hadisa kao vjerskog izvora, i trazio je od svojih sljedbenika da po njemu postupaju i da ga zajedno sa Kur'anom primjenjuju u svom prakticnom zivotu. Da bi smo se u to uvjerili, navezze-mo samo neke od njegovih izreka u tom pogledu:

»Ostavljam vam dvije stvari, nezete nikada za-lutatl dokle god Ih se budete pridrzavali (u zivotu) Allahovu knjigu i moj sunnet«.(1)

»Duzni ste sluzati I pokoravati se, pa makar vam naredbodavac bio abeslnski rob. Zaista, ko od vas bude zivio poslije mene vldjece velika odstupanja I razmlmoilazenja. Zato vam preporucujem da se drzite mog sunneta i sunneta onih koji poslije mene budu slijedili Ispravan put. Drzite ga se zestoko«. (2)

»Svi ze moji sljedbenici uzi u dzennet, izuzev onih koji to odbiju«. »A koji su ti koji odbijaju da udu u dzennet, o, Boziji poslanice?« povikaze

ashabi. A on im odgovori: **»Onaj ko bude slijedio moj put uci ze u dzennet, a ko ne bude, taj odbija da udje«.** (3)

Muhammed a. s. ne samo da je trazio dosljednu primjenu sunneta, nego je i oztro osudio sve one koji u pogledu izvrzavanja vjerskih obaveza prave razliku izmedju Kur'ana i sunneta.

Rafi'b hadzdz veli, da je Muhammed a. s. rekao: **»Neka se ne desi nikome od vas, da naslonivii se na svoju stolicu u momentu kada do njega dopre nezto od onoga zto sam ja naredio ili zabranio kaze:** Ma ne znam, mi zemo slijediti iskljucivo ono zto je u Allahovoj knjizi« (4)

Mikdam ibn Madi Kerib prica da je Boziji poslanik rekao: **»Bojati se onome covjeku, koji, kada mu se saopzti nezto od onoga zto sam ja naredio ili zabranio, nasloni se (nonzalantno) na svoju stolicu i kaze: Medju nama i vama je Allahova knjiga, pa zto u njoj nadjemo od dozvoljenih stvari mi ih smatramo dozvoljenim, a zto u njoj nadjemo od zabranjenih stvari mi ih smatramo zabranjenim. Znajte da sve ono zto vam Boziji poslanik zabrani isto je, kao da vam je i Allah zabranio«.** (5)

Dzabir ibn Abdullah veli da je Boziji poslanik rekao: **»Do koga dopre neki moj hadis, pa posumnja u njeg, taj sumnja u Allaha, Njegova poslanika i onog ko je taj hadis prenio«.** (6)

Muhammedovi a. s. drugovi (ashabi) u potpunosti su postupali u duhu Kur'ana i sunneta. Oni nisu pravili nikakve razlike izmedju onog zto je u Kur'anu onog zto je u hadisu receno. zak nisu nikad postavljali ni pitanja da li je nezto zto im se naredjuje ili zabranjuje, sadrzano u Kur'anu ili hadisu Bozijeg poslanika. Bilo im je u potpunosti jasno da su se duzni pokoravati Resulullahu, kao zto su se duzni pokoravati i Allahu. Oni bi, cim bi nezto culi ili vidjeli od Muhammeda a. s., slijedili i sprovodili u praksi, ne pitajuzi ga za uzrok neke njegove izreke, odredbe, zabrane ili postupka. O tome nas izvjeztava Abdullah ibn Omer, pa kaze: Boziji poslanik je jednog dana skinuo zlatni prsten sa svoje ruke i rekao: ja ga vize nikada nezu staviti na svoju ruku. Ashabi su vidjevzi to od Bozijeg poslanika isto postupili i pritom ga nisu upitali za uzrok. (7) Isti slucaj nam iznosi i Ebu Seid el-Hudri i kaze: Jednog dana, dok je Boziji poslanik sa nama klanjao, skinuo je svoje mestve i stavio ih na svoju lijevu stranu. Ashabi su to, vidjevzi od njeg, isto ucinili. Pozto su zavrzili namaz Muhammed a.s. ih upita: »Zbog cega ste to uradili?« A oni mu odgovorize: »Vidjeli smo tebe da to ciniz, pa smo i mi ucinili«. Tada ih on upozna da mu je Dzibril saopztio da su njegove mestve neciste, te da ih je zbog toga skinuo.(8)

Muhammed a.s. bi se, kad god bi bio upoznat da neko ne postupa u duhu njegovih izreka ili ga u necemu ne slijedi, zestoko naljutio, zto mozemo

vidjeti iz ove predaje: Ata b. Jesar veli: »Neki je covjek poslao zenu da upita Bozijeg poslanika, smije li covjek poljubiti svoju suprugu kada posti?

Umu Selema ju je obavijestila da Boziji poslanik ponekad to ucini. Pozto je o tome upoznala muza, on rece: Ja nisam kao Boziji poslanik i nezu to ciniti. Allah svom poslaniku dozvoljava zto hoze«. zuvzi za to, Boziji poslanik se rasrdi i rece: **»Tako mi Allaha ja se od sviju vas najvize bojim Allaha I najbolje poznam Njegove granice**«. (9)

Navedeni citati iz Kur'ana i hadisa, te postupci ashaba nedvosmisleno ukazuju da je hadis, uz Kur'an temeljni vjerski izvor. Stoga, jednako smo duzni slijediti hadis i postupati u duhu Alejhis-sela-movih uputa kao zto smo duzni slijediti Kur'an. (10)

U tome se slazu svi islamski ucenjaci. Islamski ucenjaci jedino se razilaze u pitanju: da li je hadis samostalan vjerski izvor, koji rjezava pitanja koja nisu spomenuta u Kur'anu, ili je on ovisan o Kur'anu, makar u prenesenom smislu, odnosno da se hadisom samo potvrdjuje i objaznjava kur'anski tekst.

Medjutim, vezina islamskih ucenjaka stoji na stanoviztu da je hadis samostalan vjerski izvor i da su u njemu odredjena mnoga pitanja o kojima Kur'an uopzte ne govori. Manji broj islamskih ucenjaka smatra, da hadis nije samostalan vjerski izvor i da sve zto je spomenuto u hadisu mora imati podlogu u Kur'anu. No, za nas je ipak najbitnije saznanje da je hadis zeriatski izvor koga smo duzni slijediti, bez obzira da li mnoge obaveze koje nam nalaze Boziji poslanik imaju i onu formalnu (tekstualnu) podlogu u Kur'anu.

HADIS KAO KOMENTAR KUR'ANA

Jedna od bitnih znacajki hadisa Bozijeg poslanika jeste i to zto on objaznjava i komentarize Kur'an. Kao posljednja objavljena knjiga, Kur-an u sebi sadrzi nacela i propise koji su vazezi za sva vremena i sve prilike. Po svojoj koncepciji, ljepoti izraza i sadrzaja predstavlja mudzizu koju ni najrjecitiji Arapi nisu mogli u potpunosti shvatiti i razumjeti.

Vezina propisa u Kur'anu nacelno je spomenuta, bez detaljnih objaznjenja i uputstava o nacinu njihove prakticne primjene. Odabravzi za posljednjeg poslanika Muhammeda a.s. Uzvizeni Allah mu je stavio u duznost da ljudima dostavi i objasni Kur'an i ukaze im na nacin njegove prakticne primjene.

»O Poslanice, kazuj ono zto ti se objavljuje od Gospodara tvoga! — ako ne uciniz onda nisi dostavio poslanicu Njegovu - a Allah te od ljudi ztiti.« (El-Maide, 67)

»Mi smo i prije tebe samo ljude kao poslanike slali i objavljivali im - pitajte sljedbenike Knjige ako ne znate - jasne dokaze i knjige. A tebi objavljujemo Kur`an da bi objasnio ljudima ono zto im se objavljuje i da bi oni razmislili«. (En-Nahl, 43 i 44).
»Mi tebi objavljujemo Knjigu da bi im objasnio ono oko cega se razilaze, i da bude vjernicima uputa i milosti«. (En-Nahl, 64).

Muhammed a.s. je pune dvadeset i tri godine koliko je trajala njegova poslanicka misija, maksimalno radio na izvrzenju povjerenog mu zadatka. Koristio je svaki momenat i svaku priliku da nekome nezto prenese, objasni ili prakticno pokaze.

zinio je to postupno onako kako bi koji Kur'anski ajet bio objavljen. Rijecju i djelom objasnio je i pokazao kako se primjenjuje sve zto je sadrzano u Kur`anu. Ako proucavamo tradicionalne tefsire (Ibn Kisirov, Taberin, Sujtijin, Derul-mensur idr), uvjerizemo se da nema skoro ni jednog kur-an-skog ajeta za koji nije vezano po nekoliko hadisa koji ga objaznjavaju, konkretizuju, potvrdjuju njegov smisao ili ukazuju na njegovu prakticnu primjenu.

Bez hadisa, nije moguze upoznati pravi smisao i suztinsko znacenje kur'anskog teksta, jer bi svako tumacio Kur'an na svoj nacin, a to bi dovelo do iskrivljavanja i neadekvatnog tumacenja orginalnog teksta. Konkretnije receno, bez hadisa Kur'an bi dozivio sudbinu prethodnih objava.

Kada je drugi halifa Omer b. Hattab cuo hadis Bozijeg poslanika: **»Zaista ko bude od vas zivio poslije mene vidjeze velika odstupanja i razmimoilazenja...« upitao je Ibn Abbasa:**

»Kako ze dozi do odstupanja i razmimoilazenja medu sljedbenicima islama, kada im je ista Knjiga, isti Poslanik i ista Kibla?« Na to mu Ibn Abbas odgovori : **»Vladaru pravovjernih, Kur'an je objavljen nama, naucili smo ga i razumjeli. Znamo na zto se odnosi koji ajet. Medjutim, oni koji budu zivjeli poslije nas, citace Kuran, ali neze znati na sto se odnosi koji ajet, pa ze ga, mozda, svako tumaciti po svom nahodjenju, tako da ze se razizi, a cim se razidju, poceze se medjusobno tuzi i prepirati«.** (1)

Muhammed a.s. je ucio muslimane da su duzni drzati se Kur'ana, njegovih objaznjenja i da Kur'an ne smiju tumaciti po svom nahodjenju, stavljajuzi im jasno do znanja da su pogrijezili ako tako tumace Kur'an, cak i kada pogode pravi smisao ajeta.**»Ko tumaci Kur'an po svom nahodjenju, bez ikakvog znanja, nek pripremi sebi mjesto u dzehennemu.«** (2)

»Ko, tumaci Kur'an po svom nahodjenju, pa pogodi pravi smisao i taj je pogrijezio.« (3)
Da bismo imali jasnu predstavu o znacenju i ulozi hadisa kao tumaca i komentara Kur'ana, navezzemo nekoliko nacina na koje hadis objaznjava i obrazlaze kur'anski tekst:

1. Hadis objaznjava smisao nepoznatih kur'an-skih rijeci; iako su Arapi pred pojavu islama dostigli vrhunac u rjecitosti i pjesniztvu, za njih su mnoge kur'anske rijeci bile nepoznanica. Smisao kur'an-skih rijeci oni su trazili od Muhammeda a.s., iako istina, nije ni od kog nizta ucio, sve nepoznate rijeci o cijem je pravom znacenju poducen od Allaha objasnio je i ukazao na njihov smisao. Kao primjer navezzemo rijec kevser u suri El-Kevser. Za njegove savremenike ova rijec je bila nova i nepoznata. On im je objasnio da se rijec kevser u navedenom ajetu odnosi na rijeku u dzennetu cija je voda bjelja od mlijeka, sladja od meda, a miris joj je jaci od miska. (4)
2. Ukazuje na konkretno znacenje pojedinih rijeci koje u odredjenim ajetima odstupa od pravog jezickog znacenja, kao zto je npr. rijec zulm u 82. ajetu sure El-En'am.

Kada su ashabi culi ovaj ajet, osjetivzi nelagodnost, rekli su Bozijem poslaniku: »**Boziji poslanice, pa nema niko medju nama a da nije bar nekad sebi ili drugom ucinio kakvu nepravdu ili nasiijel«** Oni su rijec **zulm** shvatili u njenom jezickom smislu kao nepravdu ili nasilje. A Boziji poslanik im je objasnio da rijec **zulm** u navedenom ajetu znaci zirk i da ajet ima slijedezi smisao: »Bize sigurni samo oni koji vjeruju i svoje vjerovanje s mnogoboztvom ne mijezaju; Oni ze biti na pravom putu.« Zatim im je, da bi ih uvjerio u to, citirao ajet u kome je rijec zulm objaznjena kao zirk: Kad Lukman rece sinu svome, savjetujuzi ga: **»O sinko moj ne smatraj druge Allahu ravnim, mnogoboztvo je, zaista; velika nepravda.«** (Lukman, 13)

3. Odredjuje poblize znacenje rijecima koje imaju opzenit smisao i ukazuje na zto se one u pojedinim ajetima odnose. Na primjer, rijec **ruka** i rijeci **kradljivac i kradljivica** u — ajetu: **»Onome koji ukrade i onoj koja ukrade odsjecite ruke njihove, neka im to bude odmazda za ono zto su ucinili i kazna od Allaha. Allah je silan i mudar.«** (El-Mai-de, 38) imaju opzeniti smisao. Tako da iz samog ajeta ne mozemo saznati, da li kradljivcu treba odsjezi cijelu ruku iz ramena, ili pola, ili jedan dio, pozto se kaze ruka i za cijelu ruku i za ruku do lakta. Isto tako iz ajeta ne

mozemo znati ko je taj kradljivac i kradljivica kojima treba odsjezi ruku: da li svakome ko ukrade pa makar vrijednost ukradene stvari bila i minimalna ili samo onima koji ukradu nezto vrednije. Muhammed a. s. je svojom rjecju i praksom to objasnio i ukazao na konkretni smisao spomenutih rijeci u navedenom ajetu. Na konkretnom primjeru je pokazao da kradljivcu treba odsjezi ruku u zglobu zake, a rijecima je objasnio da se kradljivcima, kojima treba odsjezi ruku, smatraju osobe koje ukradu u vrijednosti nisaba, s tim zto je precizno odredio nisab.

Na isti nacin hadisom je objaznjen smisao rijeci **vusta** (srednji) u ajetu: **»Redovno obavljajte molitvu, narocito srednji namaz«.** Iz samog ajeta ne mozemo znati koji je to srednji namaz, da li sabah, podne, ikindija, akzam ili jacija. Iz hadisa, koga prenose Buharija i — Muslim, saznajemo da je to ikindijski namaz. H. Alija prica pa kaze: » **Bozlji poslanik je nakon zavrzetka bitke na Hendeku rekao:**

»Zabavili su nas od srednjeg namaza, ikindije, Allah im grobove i kuze ispunio vatrom.« (5)

4. Hadis objaznjava i ukazuje na nacin prakticne primjene svih propisa koji su u Kur'anu samo nacelno formulisani. U Kur'anu nam je naredjen namaz, post, zekat, hadz i dr., ali nisu data detaljna uputstva kako se oni obavljaju.

Iz Kur'ana ne mozemo saznati, od koliko se rekata sastoji koji namaz, kako se koji od njih obavlja, zta se uci na kom rekatu, zta ze pokvariti namaz, kako zemo ga klanjati na putu i druge pojedinosti. Kao zto ne mozemo saznati kako se obavlja hadz, koliko puta treba obizi oko Kabe, koliko puta treba obizi Safu i Mervu, zta kvari hadz i si. Ne mozemo takode saznati, od koje imovine se daje zekat, u kolikom iznosu i kolika je visina nisaba kct. zekata, od cega se sastoji post, zto ga kvari i drugo. Detalje o ovim i drugim propisima koji su u Kur'anu samo nacelno spomenuti nalazimo u hadisu Bozijeg poslanika, bez koga ne bismo mogli znati kako se oni obavljaju. Tako je Muhammed a. s. za namaz rekao, nakon zto ga je prakticno obavio pred ashabima: **»Klanjajte kako vidite mene da klanjam.** (6)

Za hadz je rekao: **»Uzmite od mene propise hadza.«** (7)
Imami Buharija biljezi da je Imranu b. Husejnu, poznatom Resulullahovom drugu, dok mu je citirao hadis o zefa'atu neki covjek rekao: »Ebu Nudzejde, pricaj nam iz Kur'ana!« (aludirajuzi time da on ne pridaje vaznost hadisu) zto rasrdi Imrana b. Husejna koji mu srdito rece: »Jesi li ti proucio Kur'an?« »Jesam!« odgovori covjek. »A jesi li u Kur'anu nazao da jacijski fard ima cetiri rekata, akzamski tri, sabahski dva, a podnevski i ikindijski po cetiri?«

»Otkud to onda znaz? Zar vas tome nismo poducili, a nas je poducio Boziji poslanik?«

»Jesi li u Kur'anu nazao, da se na cetrdeset ovaca daje jedna kao zekat, na toliko i toliko deva jedna deva, a na toliko i toliko dirhema jedan dirbem?« »Ne«! odgovori covjek.

»Jesi li nazao u Kur'anu da se oko Ka'be obilazi sedam puta, da treba klanjati dva rekata kod Meka-ni-Ibrahima?« »Nisam!« odgovori. »... A jesi li nazao ajet: **»Ono zto vam Boziji poslanik da prihvatite, a ono zto vam zabrani klonite se toga.** Kad je cuo sve ovo, covjek mu rece: »Spasio si me, Allah te pozivio!« (8) Ovim je Imran b. Husejn zelio da ukaze na znacaj hadisa kao komentara Kur'ana, koji muslimani moraju slijediti, jer ih na to Kur'an obavezuje.

5. Hadis odredjuje uzi smisao ajetima koji imaju opzenito znacenje i precizira na koga se oni odnose, npr. ajet: **»Allah vam naredjuje da od djece vaze muzkom pripadne toliko — koliko dvjema zenskima«,** (En-Nisa, 11 ajet) ima opzi smisao; obuhvata sve nasljednike i odnosi se na svaciju imovinu. Hadisima: **»Mi Boziji poslanici ne ostavljamo imovinu nasljednicima. Ono zto iza nas ostane je sadaka koju treba koristiti u opzte svrhe«.** (9) **»Ubica ne ucestvuje u nasljedstvu«** (10)
Boziji poslanik je objasnio da ovaj propis ne vazi za imovinu i djecu Bozijih poslanika, kao zto ne vazi ni za ubicu. Oni imaju poseban tretman i ovaj kur'anski propis ne treba primjenjivati kad su u pitanju osobe navedene u hadisu.

H. Fatima nije cula doticnog hadisa, pa je poslije Resulullahove smrti dozla da trazi nasljedstvo. Nakon zto joj je Ebu Bekr citirao doticni hadis, ona je odustala od prvobitne namjere i povinovala se odredbi svoga oca, znajuzi da on najbolje zna smisao Kurana i nacin njegove primjene.

6. Hadis nam pruza detalje o pojedinim kur'an-skim kazivanjima koja su po sebi nedovoljno razumljiva za one koji ih cuju. Kao primjer navezzemo kur'anski ajet:

»Allah je oprostio i onoj trojici koja su bila izostala, i to tek onda kad im je zemlja, koliko god da je bila prostrana, postala tijesna...« (El-Tevbe, 118)
Iz samog ajeta ne mozemo shvatiti, koja su to trojica koja su izostala, niti mozemo znati od cega su izostali Tek iz hadisa saznajemo da se radi o Ka'b b. Maliku, Hilal b. Umejjetu i Mirari b. Rebii koji su izostali od pohoda na Tebuk. Pa kada je Muhammed a. s. naredio ashabima, nakon zto se vratio iz Tebuka, da sa tom trojicom ne smiju nizta razgovarati, dok im Allah ne oprosti taj prestup, oni su osjetili takvu tegobu da im se cinilo da im je zemlja tijesna**.**

Iz svega izlozenog vidimo koliki je znacaj hadisa kao komentara Kur'ana, bez koga, u to nema sumnje, nije moguze razumjeti pravi smisao

pojedinih ajeta, niti je moguze znati nacin primjene u njima sadrzanih propisa.

Da li je hadis objavljen Muhammedu a.s.

U skorije vrijeme sve je prisutnije mizljenje da je Hadis nastao kao rezultat idztihada Bozijeg poslanika i da ne postoji nikakva teorija da mu se da status objave. Gledano sa stanovizta obaveza rada po hadisu, za nas uopzte nije bitno da li mu dati status objave ili idztihada, s obzirom da Kur'an obavezuje svakog vjernika i vjernicu, da zivi u duhu Muhammedovih a. s. uputa i da je u svemu slijede. Po Kur'anu je svaki vjernik i vjernica duzan da slijedi Muhammeda a.s. i drzi se njegovih uputa i preporuka, svejedno bile one njemu objavljene ili su rezultat njegovog sopstvenog idztihada. To se jasno vidi iz ovih kur'anskih rijeci:

»O vjernici, pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku i predstavnicima vazim. A ako se u necemu ne slazete, obratite se Allahu i Poslaniku, ako vjerujete u Allaha i onaj svijet, to vam je bolje i posljedice su ljepze« (Nisa, 59)

»Onaj ko se pokorava Poslaniku pokorava se i Allahu; a onaj ko glavu okreze - pa, Mi te nismo poslali da im cuvar budez.« (Nisa, 80)**.**

»I budite posluzni Allahu i budite posluzni Poslaniku i oprezni budite! A ako glavu okrenete, onda znajte da je Poslanik Naz duzan da samo jasno obznani.« (Maide, 92).

»... **Ono zto vam Poslanik kao nagradu da to prihvatite, a ono zto vam zabrani ostavite.«** (Hasr, 7)

No, da bi se shvatio pravi smisao i priroda hadisa, i njegov odnos prema Kur'anu, potrebno je objasniti da li je on nastao kao rezultat idztihada Muhammeda a. s. ili mu je objavljen. To je posebno vazno znati iz razloga zto mnogi pridaju vaznost samo onome zto je od Allaha dato i objavljeno, a zanemaruju sve drugo bez obzira zto ih Kur'an obavezuje na njegovo slijedjenje i prihvatanje. Odmah zelimo da naglasimo, da je Muhammed a.s. znanje koje nazivamo hadisom primao od Sveviznjeg Allaha dz. z. nekim od poznatih nacina objave. To je neosporna cinjenica koju moze da odbaci samo onaj koji ne drzi do jasnih dokaza. Svaki pokuzaj da se kompletnoj Muhammedovoj a. s. praksi da status idztihada je, bez sumnje, proizvoljan i ne bazira se ni na kakvim zerijatskim argumentima.

Naprotiv, suprostavlja se kur'anskim stavovima i stavu Bozjeg poslanika. Brojni su kur'anski ajeti i hadisi Allahovog poslanika koji nas uvjeravaju da je Muhammed a. s. u objazenjenju, razradi i primjeni kur'anske misli djelovao po nadahnuzu Uzvizenog Allaha, a ne kao mudztehid. Da bismo se u to potpuno uvjerili navezzemo samo neke od njih:

1) **»Mi smo i prije tebe samo ljude kao poslanike slali i objavljivali im - pitajte sljedbenike Knjige ako ne znate — jasne dokaze i knjige. A Tebi objavljujemo Kur'an da bi objasnio ljudima ono zto im se objavljuje, i da bi oni razmislili«. (Nahl, 43 i 44)**

»Mi tebi objavljujemo Knjigu da bi im objasnio ono oko cega se razilaze i da bude vjernicima uputa i milost.« (Nahl, 64)

Dva navedena ajeta iz sure En-Nahl jasno nam ukazuju na ono zto smo vez ranije isticali, a to je da je Muhammed a. s. odabran za poslanika koji ima zadatak, da doslovno dostavi i objasni Kur'an ljudima.

Da je neko u stanju da objasni jednu materiju mora u najmanju ruku da pozna njen jezicki i suztinski smisao. Sasvim bi izgledalo nelogicno, kada bismo jednom nepismenom covjeku povjerili tumacenje i objaznjenje nekog naucnog djela, za cije je objaznjenje potrebna velika strucnost u toj oblasti. Posebno bi to bilo nelogicno kada bi on djelo tumacio strucnjacima iz te oblasti. To zdrav razum apsolutno ne bi mogao da prihvati. Pa kako onda da prihvati, da nepismeni Muhammed koji nije znao ni citati ni pisati, tumaci i objaznjava Kur'an Arapima koji su u to vrijeme dostigli kulminaciju u retorici i pjesniztvu? Ako usvojimo konstataciju da Muhammed a.s., sem Kur'ana nije primio nikakvo drugo znanje: pretpostavimo da je on, inspirisan ljepotom i stilom Kur'ana, mozda mogao da shvati njegov jezicki smisao, zto je sasvim apsurdno, no kako je mogao na osnovu te inspiracije da upozna, nacin primjene propisa koji su u Kur'anu samo nacelno spomenuti, a za koje Kur'an ne daje nikakva objaznjenja, kao zto su namaz, post, zekat, hadz itd.

Dakako, on to nije mogao znati. O tome je jedino mogao biti poducen od Gospodara svjetova. Allah je svoga poslanika poducio znacenju Kur'ana preko meleka Dzibrila, ili mu je to znanje udahnuo, ili mu ga je dao na neki drugi nacin od poznatih nacina objave. U to nas uvjerava devetnaesti ajet sure El-Kijame:

»Ne izgovaraj Kur'an jezikom svojim da bi ga zto prije zapamtio, Mi smo duzni da ga saberemo da bi ga citao. A kada ga citamo, ti prati citanje njegovo, a poslije, Mi smo duzni da ga objasnimo.«
(Kijame, 16, 17, 18 i 19 ajet)

Isto uvjerenje pruza nam i slijedezi hadis:

Ibn zihab prica da je halifa Omer b. Abdul-Aziz jednog dana zakasnio sa namazom, te je kod njeg uzao Urve b. Zubejr i upoznao ga da je isto tako jednom prilikom, dok je joz boravio u Kufi, sa namazom zakasnio Mugire b. Su'be, pa qa je upozorio Ebu Mesud el-Ensari rekavzi mu: »Sta je to Mugire? Zar ne znaz da je Dzibril dozao Bozijem poslaniku i klanjao pred njim, pa je klanjao Boziji poslanik. Zatim je klanjao, pa je klanjao Boziji poslanik. Zatim je klanjao, pa je klanjao Bozji poslanik. Zatim je klanjao, pa je klanjao Bozji poslanik. Zatim je klanjao, pa je klanjao Bozji poslanik. Zatim mu je rekao: Ovo ti je naredjeno«')

Iz hadisa se vidi da je Dzibril, za svaki namaz dozao Muhammedu a. s. i pokazao mu kako se koji od njih obavlja i u kom vremenu.

2) **»Da nije Allahove dobrote i njegove milosti prema tebi, — neki pojedinci njihovi su bili naumili da te prevare - ali su samo sebe prevarili, a tebi nisu nimalo naudili. Tebi Allah objavljuje Knjigu i mudrost i uci te onome zto nisi znao; velika je Allahova blagodat prema tebi!«** (Nisa, 113)
»On je neukima poslao Poslanika, jednog izmedju njih, da im ajete njegove kazuje i da ih ocisti i da ih Knjizi i mudrosti nauci, jer su prije bili u ocitoj zabludi.« (Dzum'a, 2)

»Kada pustite zene, onda ih, prije nego zto ispune njima pripisano vrijeme za cekanje, ili na lijep nacin zadrzite ili ih velikoduzno otpremite. I ne zadrzavajte ih da bi ste im ucinili nasilje; a onaj ko tako postupi — ogrijezio se prema sebi. Ne igrajte se Allahovim propisima i neka vam je na umu blagodat koju vam Allah daje, i Knjiga i mudrost koju vam objavljuje, kojom vas savjetuje. Allaha se bojte i da Allah sve zna — na umu imajte!« (Bekare, 231)

Imami Safija u pogledu navedenih ajeta kaze: »U spomenutim ajetima Allah dz. z. naglazava da je Muhammedu a, s. objavljen Kitab i mudrost. Kitab je Kuran, a mudrost nije nizta drugo do sunnet ili hadis. Ovako je rijec **hikmet** u navedenim ajetima shvatila vezina islamskih ucenjaka.) Da se pod rjecju **hikmet** u navedenim ajetima misli na hadis, uvjerize nas i ovaj kur'anski ajet:(3)

»I **pamtite** (o supruge Bozjeg poslanika) **Allahove ajete i mudrost koji se kazuju u domovima vazim; Allah je uistinu dobar i sve zna.«** (Ahzab 34)

3) **»Tako Mi zvijezde kad zalazi, vaz drug nije s pravog puta skrenuo i nije zalutao! On ne govori po hiru svome - to je samo objava koja mu se objavljuje.«** (Nedzm, 1—4).

U ovom ajetu je sasvim jasno receno da Muhammed a. s. ne govori po hiru svome, nego sve zto kaze je objava koja mu se objavljuje. Neki

smatraju da se ovaj ajet odnosi na Kur'an, zto znaci da Muhammed a. s. ne prica Kur'an od sebe, jer su, kako vele, neprijatelji islama njemu prigovarali u vezi Kur'ana da ga on izmizlja. Medjutim, s obzirom da ovaj ajet ima opzeniti smisao, a ne postoji sebe-bi-nuzul koji bi odredio njegovo konkretno znacenje, poznati mufesiri, Ibn Abas, Kurtubija, Ibni Ke-sir, Sevkanija i Vedzdija stoje na stanoviztu da se on odnosi i na Kur'an i na Hadis. Sto znaci da Muhammed a. s. propise vjere ne prica po hiru svome, nego zto kaze objava je koja mu se objavljuje. Isti smisao potvrdjuju i slijedezi ajeti:

»Reci: »Ja vam ne kazem: 'U mene su Allahove riznice', niti: 'Meni je poznat nevidljivi svijet', niti vam kazem: 'Ja sam melek' — Ja slijedim samo ono zto mi se objavljuje«. Reci: »Zar su isto slijepac i onaj koji vidi? Zazto ne razmislite?« (En-am, 50)

»Kada im nijedan ajet ne donesez, oni govore: »Zazto ga sam ne izmisliz?« Reci: »Ja slijedim samo ono zto mi Gospodar moj objavljuje. Ovo su jasni dokazi Gospodara vazeg i uputstvo i milost za ljude koji vjeruju.« (A'raf, 203)

Pored navedenih kur'anskih ajeta, koji nam govore da je Muhamedu a. s., pored Kur'ana, objavljivan i hadis, postoje i brojni hadisi u tom pogledu. Zapravo, bez navedenih hadisa mozda bi se dvoumili, da li se kur'anski ajeti koje smo naveli odnose i na Hadis, ili se pod rijecju vahj misli iskljucivo na Kur'an. Hadis koji je, kao zto smo ranije istakli, komentarize i objaznjava Kur'an, objasnize nam pravi smisao i navedenih ajeta, tako da poslije citiranih hadisa ne moze apsolutno postojati dilema u smisao kur'anskih ajeta, niti moze postojati sumnja da je Muhammedu a. s., uz Kur'an, objavljivan i Hadiis. Evo nekoliko hadisa u tom pogledu:

Arbad b. Sarije veli da je cuo Bozjeg poslanika kada kaze: »Dat mi je Kur'an i joz nezto slicno njemu«(4))

Ovaj hadis, kako kaze El-Hitabi, upuzuje na jedno od dva znacenja:

Da je Muhammed a. s. pored Kur'ana dobio i drugu objavu, a to je Hadis, ili

Da mu je objavljen Kur'an pa je uz to poucen njegovu znacenje.(5)) Darimija biljezi u svom Sunenu da je Evzaijin ucitelj Hasan govorio: »Dzibril je Muhamedu a. s. donosio sunnet isto kao zto mu je donosio Kur'an.«(6))

Kao potvrda El-Hitabijevoj i Hasanovoj konstataciji mogu posluziti i ovi hadisi, iz kojih se vidi da je Dzibril Muhammedu a. s. saopztavao Hadis, ili da mu je on davan u vidu nadahnuza.

»Abdullah b. Omer veli: »Bozji poslanik je jednog dana, skinuo zlatni prsten sa svoje ruke i rekao: »Ja ga vize nikada nezu nositi«. Pozto su to ashabi vidjeli isto ucinize. Upitan zazto je to ucinio Muhammed a. s. je odgovorio: »Dozao mi je Dzibril i saopztio da je Allah zabranio muzkarcima da nose zlato(7))

»Ebu Seid, izmedju ostalog kaze: Dok je Bozji poslanik jednoga dana klanjao sa ashabima, skinuo je svoje mestve i stavio ih na svoju lijevu stranu. Vidjevzi to ashabi poskidaze svoje mestve. Pozto je zavrzio namaz, Muhammed a. s. ih upita zazto su to ucinili, a oni mu odgovorize: »Vidjeli smo tebe da to ciniz, pa smo i mi to ucinili. Tada ih Muhammed a. s. obavijesti da mu je dozao Dzibril i saopztio da su njegove mestve neciste.«)

»Muttalib b. Huntab kakaze da je Bozji poslanik rekao: **»Ruhul-Emin mi je ubacio u srce da ne**mi je ubacio usrce daneze umrijeti ni jedna osoba dok ne potrozi nafaku koja joj je propisana**. Pa trozite opskrbu na lijep nacin**«(9)) Sve navedeno nam nedvosmisleno govori da je Muhammedu a. s., pored Kur'ana, objavljivan i hadis, i da on nije kao zto neki tvrde u razradi kur'an-ske misli djelovao kao mudztehid. Da je Muhammed a. s. u razradi Kur'ana dielovao kao mudztehid, ne bi postojala nikakva razlika izmedju njega i jednog obicnog mufesira, koji idztihadom na osnovu kur'anskog teksta i Resulullahovih objaznjenja tumaci i objaznjava Kur'an. Naprotiv, mufesirovo tumacenje bi bilo kompletnije i mjerodavnije od Alejhiselamovog jer je on kompletirao dvije vrste idztihada, poslanikov i svoj. Ono zto Muhammedove a. s. rijeci cini argumetnovanim i punovaznim jeste objava koja mu se objavljuje i zto on nizta u stvarima vjere ne prica od sebe**.**

JE LI SAV HADIS OBJAVLJEN MUHAMMEDU A. S.

Pozto smo iscrpili dokaze koji nas uvjeravaju da je Muhammedu a. s. Hadis objavljivan, nameze nam se jedno novo pitanje, a to je: Da li je sve zto je Muhammed a. s., u toku poslanicke misije, rekao ili uradio objavljeno, ili je katkada govorio i postupao kao i ostali ljudi po svojoj volji i sopstvenom izboru, bar kada se radi o njegovom privatnom zivotu i licnim poslovima?

Kao covjek, Muhammed a. s. je, zto se tice njegovih licnih problema i licnog zivota, slobodno nastupao kao i svi drugi ljudi. Slobodno je razmizljao, donosio sud o stvarima i izvlacio zakljucke. U tom svom razmizljanju bi katkada pogrijezio kao i svi drugi, i odstupio od svog mizljenja uvazavajuzi sugestije drugih. O tome postoje brojni dokazi od kojih zemo, da bi se uvjerili u to, spomenuti samo dva:

Kada su muslimanski borci stigli na Bedr, Bozji poslanik je odabrao mjesto gdje ze se utaboriti. Habab b. Munzir ga je upitao: »Bozji poslanice, jesi li to mjesto odabrao po Allahovoj odredbi, ili ti drziz da je tu najbolje? Ako

je po Allahovoj odredbi, mi se pokoravamo, a ako je to po tvom nahodjenju, ja imam bolji predlog«. Muhammed a. s. mu tada rece: »Nije to po Allahovoj odredbi, nego je to moje uvjerenje, zato iznesi svoj predlog«. Habab b. Munzir tada predlozi da se utabore pored vode, da sve ostale bunareve zatrpaju, tako da ze muzrike zedj prisiliti na povlacenje. Pozto ga je sasluzao, Muhammed a.s. rece: »U pravu je Habab b. Munzir, premjestite se pored vode.«(10))

H. Aiza veli da je Bozji poslanik jednog dana cuo nekakve glasove i upitao je: »Kakvi su ono glasovi?« Ona mu je odgovorila da su to glasovi ljudi koji oprazuju plodove, a Muhammed a. s. joj rece: »Bolje bi bilo da ih ne oprazuju dok plod ne sazrije«. Pozto su saznali za mizljenje Bozjeg poslanika, ljudi su prestali sa oprazivanjem i rod je bio veoma slab. Kasnije su u tome upoznali Poslanika, a on im je rekao: »Ako vam nezto kazem u stvarima koje se ticu ovosvjetskih poslova vi se drzite svoje prakse i iskustva, a ako vam nezto kazem iz oblasti vjere, vi to prihvatite.«)
U drugoj verziji istog hadisa stoji i ovo: »Sto se tice ovosvjetskih poslova vi ste upuzeniji od mene, i od mene ih bolje poznajete.«
Medjutim, da li je Muhammed o stvarima koje se ticu zerijatskih propisa donosio sud na osnovu sopstvenog idztihada, ili je sve u pogledu zeriatskih propisa govorio po nadahnuzu, sporno je medju islamskim ucenjacima.

Neki hanefijski ucenjaci smatraju da je Muhammed a. s. neka pitanja, cija rjezenja nije dobio objavom, mogao da rijezi na osnovu idztihada, nakon zto jedan odredjeni period saceka na objavu. Oni ovakav idztihad smatraju takode objavom i to tajnom, iz razloga zto on kao poslanik u rjezavanju zeriatskih pitanja i problema ne moze pogrijeziti. Vezina ucenjaka usuli-fikha pak drzi, da je on pitanja koja se ticu zeriata mogao rjezavati idztihadom i nije uopzte morao cekati na objavu. Ez'arije i mu-tezile kategoricki stoje na stanoviztu da Muhammedu a. s. nije bio dozvoljen idztihad u pitanjima zeriata. Po njihovom mizljenju, on se jedino mogao sluziti idztihadom kada se radi o vojnoj strategiji i ni u cemu drugom.(11))

zini mi se da je na ovo pitanje najbolji odgovor dao Ebu Kutejbe. Po njemu, Hadis ili Sunnet Bozjeg poslanika mozemo podijeliti na tri vrste:

1. Sunnet koji je Muhammed a. s., preko meleka Dzibrila ili na neki drugi nacin, objavljen, i tu je iskljucena moguznost idztihada. Kao zto su npr. slijedezi hadisi:

»zena se ne moze vjencati za covjeka za kojim je njena tetka«.

»Zabranjeno je vjencati sestru po mlijeku isto kao zto je zabranjeno vjencati rodjenu sestru«.

2. Sunnet koji je nastao kao rezultat idztihada Bozjeg poslanika. Naime, Sveviznji je Allah dz. z. dozvolio svome poslaniku da neka pitanja, u datim okolnostima, moze sam rijeziti. I takvo rjezenje je punovazno ukoliko nije uslijedila objava koja je to drugacije formulisala. Kod ovakvih rjezenja Muhammed a. s. je mogao dati izvjesne povlastice kome je zelio. Tako je On muzkarcima zabranio nozenje svile, a dozvolio Abdurrahmanu b. Avfu. Isto tako, zabranio je hidzru poslije osvojenja Meke, nakon cega mu je dozao amidza Abbas, da ga zamoli da dozvoli seobu bratu Medzazija b. Mesuda i sl.

Muhammedovi a. s. savremenici su znali da razlikuju hadise koje je primio objavom od onih koji su nastali kao rezultat idztihada. Zato su trazili povlastice u njegovim rjezenjima, dok to nisu cinili, u stvarima koje su formulisane objavom.

Obje vrste hadisa muslimani su duzni da slijede i da ih se pridrzavaju, a to je u duhu kur'anskog ajeta: **»Ono zto vam da Poslanik prihvatite, a ono zto vam zabrani klonite se toga.«**
3. Sunnet koji se odnosi na Muhammedov a. s. privatni zivot. Tu spadaju hadisi koji se odnose na njegov nacin oblacenja, nozenje ztapa i si. Ukoliko budemo primjenjivali ove hadise, imazemo za to nagradu, a ukoliko ne budemo, nezemo biti grijezni.(13))

Pojava apokrifnih hadisa

Apokrifni (mevdu) hadis je onaj hadis kojeg je neko izmislio i pripisao Muhammedu a.s. kao da ga je on rekao.

Ovo je najgora vrsta slabih (daif) hadisa koje hadiski ucenjaci u potpunosti odbacuju. zak ih nije dozvoljeno ni prenosit osim kada se zeli ukazati na njihovu apokrifnost. Svako ko bi namjerno prenio i jedan apokrifan hadis svrstava se u red lazaca na Bozjeg poslanika, pa makar mu namjere bile i najplemenitije, osim ako zeli ukazati na njegovu patvorenost, na zto jasno ukazuju ove Muhammedove a.s. rijeci: **»Ko prenese jedan hadis, znajuzi da je lazan, i on je jedan od lazaca na mene«.(1)**
I ne samo to, svako ko bude neoprezan u prenozenju hadisa i prenese sve zto cuje od onoga zto se pripisuje Resulullahu, ne poznajuzi vrijednost i stepen doticne predaje, takodje, se smatra lazcem na Bozjeg poslanika, zto se jasno da zakljuciti iz slijedeze Muhammedove a.s. izreke: »Dovoljno je lazi jednom covjeku, ako prenosi sve zto cuje« (bez provjeravanja)! (2)

U Muhammedovo a.s. vrijeme ne zna se za apokrifne predaje. Zapravo, one i ne postoje, pozto su njegovi savremenici bili do te mjere pouzdani i iskreni, da uopzte nisu ni znali zta je laz. Medjutim, i pored toga ima istrazivaca, medju kojima je i Ahmed Emin, koji tvrde da su se apokrifni hadisi pojavili joz za zivota Muhammeda a.s. Svoje tvrdnje oni temelje na hadisu: **»Ko slaze na mene namjerno, ne pripremi sebi mjesto u dzehenne-mu«** koji je po njima izgovoren nakon koji je po njima izgovoren nakon zto je neko pripisao Resulullahu, zto on nije rekao. Odmah da kazemo da je ovakvo uvjerenje netacno i neosnovano. Navedeni hadis Muhammed a.s. je izgovorio, u tome se slazu svi islamski ucenjaci, kao preventivu da do toga ne bi dozlo u vrijeme kada se pojavi razjedinjenost i rascjepkanost medju muslimanima koju je nagovijestio u vize izreka.

Iz bojazni da ljudi, pravdajuzi svoje stavove i mizljenja ne budu izmizljali kojezta zto on nije rekao, Muhamed a.s. im upuzuje navedenu poruku. S druge strane nelogicno je da ashabi, koji su cinili natcovjecanske napore na tom putu, dozvole sebi lazi na Bozijeg poslanika, pripisujuzi mu ono zto on nije rekao, i na taj nacin saucestvuju u iskrivljavanju islamskog ucenja.

Nama je dobro poznato da su oni svaku novotariju oztro odbacivali, a na svako neadekvatno tumacenje odmah reagovali, svejedno da li je ono uslijedilo od beduina ili halife i na tom putu se nisu nikoga i nicega bojali.

Ahmed b. Hanbel biljezi da je drugi halifa Omer b.EI-Hattab, koji je inace poznat kao strog i principijelan covjek, jednog petka govorezi na mimberi izmedju ostalog rekao: »O ljudi ne pretjerujte sa mehrom, jer da je to casno Bozji poslanik bi trazio veliki mehr«.
Tom prilikom je ustala neka zena i rekla: »Polahko, Omere, AIlah nam daje, a ti nam zabranjujez. Zar ti nije poznato da je Uzvizeni AIlah rekao: »Ako hozete da jednu zenu pustite a drugom se ozenite, i jednoj od njih ste dali mnogo blaga, ne oduzimajte nizta od toga. Zar da joj to nasilno oduzmete, cinezi ocigledan grijeh?« (En-Nisa, 20).
Nakon cega Omer rece: »U pravu je zena, a Oomer je pogrijezio«.(3)

Takodje se prenosi da se h. Alija suprotstavio h. Omeru kada je zelio da kamenovanjem kazni bludnicu koja je bila u drugom stanju: »Ako ti je AIlah dao pravo da kazniz nju, nije ti dao pravo da kaznjavaz ono zto je u njenoj utrobi«.
zuvzi to, Omer rece: »Da ne bi Alije, propao bi Omer«.(4)

Zar je moguze i pomisliti, da ashabi, koji su u svome imanu i ljubavi prema Allahu i Poslaniku i svojoj opreznosti dostigli takav stepen koji poslije njih niko neze dostizi, ucestvuju u izmizljotinama na Poslanika i time urade grijeh koji je po tezini na rangu zirka i nevjerstva, kako to tvrdi Ahmed Emin i ostali koji slijede njegovo uvjerenje? Lakze je shvatiti da je Ahmed Emin pogrezno shvatio namjeru Bozjeg poslanika iskazanu

hadisom.**»Ko na mene namjerno slaze nek pripremi sebi mjesto u dzehennemu«** (5)

Da u Resululahovo vrijeme nije bilo laznih hadisa i da je svojstvo lazi bilo strano ashabima govore nam i slijedeze predaje:

El-Berra b. Azib veli: »Mi nismo sve zto vam prenosimo od Resulullaha izravno culi. Nezto smo od njeg culi, a nezto su nam prenijeli nazi drugovi. A mi nikad nismo lagali«(6)

Jednom zgodom Enes b. Malik je pricao jedan hadis. Pozto je zavrzio neki covjek ga upita: »Jesi li ti taj hadis izravno cuo od Bozjeg poslanika?« A on mu odgovori: »Jesam, ili mi ga je ispricao onaj ko ne laze. Tako mi Boga, mi nikad nismo lagali, niti smo znali zta je laz«(7)

Abdullah b. Abbas veli: »Puno smo pricali hadise od Resulullaha dok ljudi nisu poceli da lazu, a kada su se ljudi poceli sluziti takvim niskostima i izmizljati na Resulullaha ono zto on nije rekao, mi smo prestali sa prenozenjem«.(8).

Ne zna se da je bilo laznih hadisa u vrijeme vladavine h. Ebu Bekra i Omera. Pretpostavlja se da su se apokrifni hadisi prvi put pojavili u vrijeme h. Osmana.

U jednoj apokrifnoj predaji stoji da je Ebu Nur El —Fehmi bio prisutan kad je Ibn Adis (9) na minberi rekao da mu je prenio Abdullah b. Mesud kako je Bozji poslanik rekao: »Osman je vize zalutao nego maloljetna robinja na devi.« Pozto je Osman o tome obavjezten odgovorio je: »Tako mi Boga, laze Ibn Adis, on to nije cuo od Abdullaha b. Mesuda, niti je to Bozji poslanik rekao.«(10)

Po mizljenju nekih, Ibn Adis je prvi poceo izmizljati hadise. Medjutim, iako se zna da je on jedan od saucesnika u atentatu na h. Osmana, na osnovu ove apokrifne predaje ne moze se prihvatiti konstatacija da se apokrifni hadisi javljaju u tom periodu, pozto je neko mogao da izmisli nezto takvo i da to pripize Ibnu Adisu.

zinjenica koja je prihvazena od strane vezine hadiskih i drugih ucenjaka je da se apokrifni hadisi javljaju poslije smrti h. Osmana, u vrijeme vladavine h. Alije. Nakon zto je Alija preuzeo hilafet, javljaju se brojne politicke i druge stranke. Jedni su bili uz njega, drugi uz Muaviju, dok su se trezi drzali neutralno. Svaka od pomenutih stranki, da bi opravdala svoje mizljenje i shvatanje, pocela se sluziti Kur'anom i Hadisom. Oni koji nisu nazli potvrdu svojim stavovima u Kur'anu i Hadisu, poceli su pojedine Kur'anske odlomke tumaciti onako kako njima odgovara, dok su hadise, jednostavno, izmizljali.

Kasnije je ta pojava kod vezine, istina neukih, judi postala sasvim normalna pojava u koju su se ukljucili mnogi pobozni ljudi i kao sljedbenici razlicitih mezhebskih pravaca.

U prvim apokrifnim hadisima uglavnom su se isticale i velicale pojedine vodje ili imami, da bi kasnije, oni dobili sasvim drugi oblik i sadrzinu.

U hadisima koje su izmislile zi'ije velica se Alija i Ehlul-bejt. Muavijine pristalice velicaju Muaviju i sl. Po mizljenju vezine, zi'ije su prve pocele izmizljati hadise, dok su haridzije najmanje ucestvovale u tome. Razlog da se haridzije nisu upuztale u izmizljanje hadisa, je taj zto po njihovom ucenju svaki veliki grijeh izvodi iz vjere, a laz, pogotovu laz na Bozjeg poslanika, jedan je od najtezih grijeha.

Za vrijeme svih nereda ashabi su bili rezervisani, ni od kog nizta nisu prihvatili, niti su kome zta prenosili, da bi kasnije dali svoj puni doprinos na planu cizzenja patvorenog i izmizljenog od onog zto je Resulullah izgovorio.

KATEGORIJE LJUDI KOJE SU UzESTVOVALE U IZMISLJANJU HADISA

Vez je recano da su zi'ije prve pocele da izmizljaju hadise. Pozto je u to vrijeme njihovo glavno uporizte bilo u Iraku, zbog njihove pretjeranosti u izmizljanju hadisa, hadiski ucenjaci su odbacivali sve hadise koje prenose stanovnici Iraka, a Irak su nazvali kovnicom hadisa. Imami Zuhri, upozoravajuzi svoje savremenike da ne prihvataju hadise koji dolaze iz Iraka, izmedju ostalog kaze: »Od nas hadis ode u duzini pedlja da bi se iz Iraka vratio u duzini arzina.«(12) Pored zi'ija i drugih politickih frakcija, javljaju se i druge grupe koje ucestvuju u izmizljanju nadisa.

POLITIzKE STRANKE I GRUPACIJE

Od politickih stranki i grupacija koje su ucestvovale u izmizljanju hadisa, najvize su ih izmislile rafidije. Imam Malik b. Enes je o rafidijama rekao slijedeze: »Ne mojte sa njima imati nikakva kontakta, niti zta od njih prihvatajte. Oni su najvezi lasci i smutljivci (13) Serik b. Abdullah el-Kadi, jedan od umjerenih Si'ija, kaze: »Hadise sam prihvatao od svakog osim od rafidija. Od njih nisam prihvatio ni jedan hadis, jer sam znao da oni sami izmizljaju hadise koje kasnije smatraju zeriatskim argumentima.14)

Hammad b. Selemeh kaze jedan rafidiski zejh je rekao da su oni kad god bi zta mudro culi na svojim sastancima to pripisali Resulullahu i proglasili hadisom.(15)

Od hadisa koje su rafidije izmislile, najvize je onih u kojima velicaju h. Aliju uzdizu ga nad ostalim ashabima. Evo nekoliko apokrifnih hadisa u tom smislu:

»Boziji poslanik, je vrazajuzi se sa hadza, u mjestu Gaf-dtru Hammu sakupio ashabe, pred njima, uzeo Aliju za ruku i rekao: »Ovo je moja oporuka vama, ovo je moj brat i halifa poslije mene, koga zete biti duzni sluzati i pokoravati mu se. Ja sam vaga i riznica znanja, a njeni tasovi Alija «. »Ljubav prema Aliji je dobrocinstvo koje nikakvo loze djelo ne moze, da umanji«. Pored hadisa u kojima se velica Alija, a kojih ima oko trista hiljada, rafidije su izmislile i puno hadisa u kojima napadaju ostale ashabe. Tako su izmislili hadis u kome se kaze da su ashabi poslali Kunfuza da izbicuje h. Fatimu. U momentu dok je Kunfuz bicevao, a Omer drzao, Hasan i Husejn su plakali a ona je u pomoz prizivala svog oca«.(16) Neke pristalice ehli-sunnetskog pravca, u zelji da zaztite pojedine ashabe od napada, poceli su izmizljati hadise u kojima se velicaju Ebu Bekr, Omer, Osman i dr. a kudi Alija. Tako su izmislili hadis: »Nema lista u dzennetu na kome nije ispisano LA ILAHE ILLELLAH i ime Ebu Bekra, Omera i Qs-mana i sl.

Na isti nacin Omejevizi, a kasnije i Abasovizi, izmizljaju hadise kojima velicaju Muaviju i Abasa. Na primjer: »Trojica su Pouzdanih, pa Dzibril i Muavija«. »Muavija ti si moj — ja sam tvoj«. »Abasu ti si moja oporuka i moj nasljednik«. »Abasu, kada nastupi 135 godina po hidzri, vlast ze pripasti tebi i tvojim sinovima, Es-Sefahu, Mensuru i Mehdiji«, i sl.

Na taj nacin su politicka netrpeljivost i podvojenost poprimili vjerski karakter iz kojih se izrodilo na stotine hiljada apokrifnih hadisa.

HERETICI I BEZBOzNICI

Heretici i bezboznici izmizljali su hadise, takvog sadrzaja koje ne bi mogao da prihvati ni jedan zdrav razum, zelezi time da vjernike pokolebaju u njihovom vjerovanju. Od brojnih hadisa koje su oni izmislili navezzemo samo neke, i to ze nam biti sasvim dovoljno da shvatimo njihove namjere: »Vidio sam svog Gospodara cak sam mu vidio i tadz koji je ukrazen draguljima«.

»Kada je Allah zelio da stvori sebe prvo je stvorio konja koga je tjerao dok se nije oznojio, a onda je od tog znoja stvorio sebe«. »Patlidzan je lijek za sve bolesti«. »Pogled u lijepo lice je ibadet.« i sl.

Od bezboznika koji su izmizljali hadise najvize ih je izmislio Abdul-Kerim b. Ebul Evdza. Pred smrt je sam priznao da je izmislio oko cetiri hiljade hadisa kojima je zabranjivao dozvoljeno, a dozvoljavao zabranjene stvari. Zatim slijede Muhammed b. Seid El-Meslub, Haris El Rezzab i dr.

Hammed b. Zejd veli: »Bezboznici su izmislili cetrnaest hiljada hadisa koje su pripisati Resululla-hu«(17)

Pojedine Omejevizke halife, osjetivzi opasnost od bezboznika, poceli su

izdavati naredbe, u kojima je stajalo da se svi oni koji ucestvuju u izmizljanju hadisa i time skrnave propise zeriata, imaju pogubiti. Najrigorozniji u tom pogledu bio je halifa El--Mehdi koji je izdao naredbu za pogubljenje Abdut--Kerima b. Ebul Evdzaa, Bejjana b. Sem'ana Et-Mehdtja i Muhammeda b. Seida El-Mesluba.(17)

FANATICI PRISTRANI SVOME JEZIKU, MAMU, PLEMENU ILI POKRAJINI

Ljudi pristrani svom plemenu, narodu, jeziku, mjestu stanovanja ili pak imamu, ne sauno da su takvim odnosom doprinosili razjedinjenju i netrpe-Ijivosti medju muslimanima, nego je ta njihova pristranost vrlo cesto bila povod pogreznom shvatanju kur'anskog ucenja i izmizljanju hadisa. Tako na primjer Perzijanci, da bi uzdigli svoj jezik i nacionalnost iznad arapske, izmizljaju hadis: »Zaista Allah kad je u dobroj volji objavljuje Kur'an na perzijskom jeziku, a kada se rasrdi objavljuje ga na arapskom«. Arapi im uzvrazaju istom mjerom pa pripisuju Resulullahu da je rekao: »Kad je Allah u dobroj volji zalje objavu na arapskom jeziku, a kada se rasrdi zalje je na perzijskom«.

Neke pristaze pravnih zkola pristranost je takodje navela da izmizljaju hadise u kojima velicaju svoje imame, a kude ostale. Kao primjer navezzemo dva apokrifna hadisa koje su izmislili neuki sljedbenici hanefijskog mezheba:

»Medu mojim sljedbenicima ze se pojaviti covjek koji ze ze zvati Ebu Hanife En-Nu'man, on je svjetlo mog ummeta«.

»Medju mojim sljedbenicima ze se pojaviti covjek koji ze se zvati Muhammed b. Idris. On ze biti ztetniji za moje sljedbenike od Iblisa«.

Na isti nacin su nastali brojni apokrifni hadisi u kojima pojedinci i grupe hvale i velicaju svoja plemena, pokrajine, gradove u kojima zive i jezik. Sve te hadise hadiski ucenjaci su uspjeli da otkriju i ukazu na njihovu apokrifnost.

PROPOVJEDNICI I VAIZI

Medju kategorijama ljudi koji su izmizljali hadise i pripisivali ih Resulullahu su i propovjednici i vaizi. Tu se prije svega misli na vaize i propovjednike koji su posjedovali skromno vjersko znanje a uz to su zeljeli da se istaknu, da zadovolje mase. Oni su izmizljali hadise, takve sadrzine kojima bi vrlo cesto uspijevali rasplakati sluzaoce. U hadisima koje su oni izmislili uglavnom se nagovjeztavaju velike nagrade i sevabi za svako i najmanje dobro djelo. Kao primjer neka posluzi apokrifni hadis: »Ko rekne: la ilahe illellah, od svake rijeci ze Allah stvoriti pticu sa zlatnim kljunom cije je perje okizeno draguljima«. Imam Sujutija biljezi da su Ahmed b. Hanbel i Jahj* b. Meiin, dva znamenita ucenjaka, jednom prilikom prisustvovali dzumi u dzamiji Er-Resafe u samu kad li hatlb na mimberi poce: »Pricao

mi je Ahmed b. Hanbel i Jahja b. Mein da im je ispricao Abdurezak prenosezi od Katade da je Boziji poslanik rekao, zatim je citirao dugacak hadis. cuvzi to Ahmed b. Hanbel i Jahja b. Mein se zgledaze. Zatim Ahmed upita Jahja b. Meina: »Jesi li ti ovo ispricao?« — Nisam«, odgovori. A jesi li ti ? »Nisam«, rece Ahmed. Pozto su obavili dzumu pridoze hatibu i upitaze ga ko mu je ispricao doticni hadis. A on im odgovori da su mu ispricali Ahmed b. Hanbel i Jahja b. Mein. Na zto mu Jahja rece: »Ja sam Jahja b. Mein, a ovo je Ahmed b. Hanbel. Mi taj Hadis prvi put cujemo«. A hatib se okrenu svijetu i rece: »Nisam vidio vezih ahmaka od Ahmeda b. Hanbela i Jahja b. Meina. Oni misle da se samo njih dvojica tako zovu. Ja sam pisao hadis od sedamnaest Ahmed b. Hanbela i Jahja b. Meina.(18)

NEUKI POBOZNJACI

Neki neuki poboznjaci, uvidjevzi da je svijet poceo naglo da popuzta u vrzenju pojedinih vjerskih propisa i da se udaljava od dzamije, poceli su da izmizljaju hadise kojima podsticu mase na primjenu zeriatskih propisa, i na ibadet. Iako su njihove namjere bile plemenite, oni su ovakvim postupkom ucinili medvjedju uslugu islamu. Zato ih hadiski ucenjaci s pravom ubrajaju u lazce na koje se odnosi hadis: **»Ko slaze na mene namjerno neka pripremi sebi mjesto u dzehennemu.«**
Od hadisa koje su oni izmislili, najvize je onih koji govore o vrijednosti pojedinih kur'anskih sura, o zikrulahu i virdovima. Hadisi koje su izmislili neuki poboznjaci mogu se raspoznati po tome zto se u njima obicno za neznatna dobra ili loza djela obezavaju velike nagrade ili kazne. Kao npr: »Ko klanja Duha-namaz toliko i toliko rekata, ima nagradu sedamdeset poslanika.« »Ko kaze: LA ILAHE ILLELLAH. Allah ze od toga stvoriti pticu koja ima sedamdeset hiljada jezika, svaki jezik na sedamdeset hiljada jezika trazi oprost tom covjeku«.(19)

Djelo »Delailul-hajrat«, koga posjeduju mnogi vjernici puno je apokrifnih hadisa ove vrste na koje se ne moze osloniti.

Kada su upitali Nuha b. Ebu Merjema, koji je priznao da je izmizljao hadise, zazto je to ucinio on je odgovorio: »Primjetio sam da svijet vize posvezuje paznju fikhu i istoriskim djelima, te sam izmizljao hadise o znacaju Kur'ana i kur'anskih sura ne bi li im time paznju okrenuo Kur'anu«.

Za hadiske ucenjake je bilo najteze ustanoviti laznost hadisa koje su poboznjaci izmislili jer su oni bili pobozni i prilicno pouzdani ljudi, pa je bilo vrlo tezko i predpostavtti da bi oni sebi mogli tako nezto dozvoliti.

Pojava apokrifnih hadisa podstakla je hadiske ucenjake da se joz vize angazuju oko rada na sabiranju, prenozenju i cuvanju Resulullahove tradicije.

Napori hadiskih ucenjaka da zastite hadis od podvala i lazi

Ashabi su, kao zto nam je poznato, joz prije, a narocito poslije smrti Muhammeda a. s. ispoljili veliku dosljednost i angazovanost u radu na ocuvanju i prenozenju Resulullahove tradicije.

Pojavom apokrifnih hadisa njihova dosljednost i angazovanost dozla je do joz vezeg izrazaja. Od tog perioda pa nadalje oni i brojni ucenjaci ulazu maksimalne napore da hadis Bozjeg poslanika sacuvaju u njegovom izvornom obliku i odstrane sve ono zto mu je pridodato, a sto Bozji poslanik nije rekao. Oni putuju u razne pokrajine, raspituju se za prenosioce hadisa, detaljno proucavaju njihov zivot i rad, isticu pozitivne i negativne osobine svakog od njih, postavljaju kriterije po kojima ispituju svaku predaju koja se pripisuje Muhammedu a. s.

Ko je imao priliku da temeljitije proucava Hadis i hadiske znanosti, od perioda pojave apokrifnih hadisa pa nadalje, dok hadis nije kodificiran i sabran, mogao se uvjeriti da niko u povijesti nije ulozio toliko truda i pokazao toliko umijeza na planu cuvanja i prenozenja tradicije koliko su to pokazali hadiski ucenjaci u svom radu na cuvanju Resulullahova Sunneta. Zbog toga se s pravom moze tvrditi da su hadiski ucenjaci udarili temelje naucnoj analizi i kritici. Oni su postavili takve naucne kriterije i metode kakve do tada nije niko postavio u svom naucnom radu.

Prilikom ispitivanja vjerodostojnosti svake predaje koja je do njih doprla oni primjenjuju slijedeze metode:

- ispituju **sened** svake predaje,

- vrze provjeravanje predaja,

- iznose svoj sud o svakom prenosiocu i

- postavljaju kriterije po kojima vrednuju vjerodostojnost predaje.

Pored navedenih oni se sluze i brojnim drugim metodama koji tokom vremena prerastaju u zasebne naucne discipline, a koje opet sve skupa sacinjavaju hadisku nauku.

SENED HADISA

Prvi metod koji hadiski ucenjaci primjenjuju, u svome radu na razdvajanju onog zto je Muhammed a. s. tokom svoga zivota i rada rekao od izmizljenog i patvorenog, jeste proucavanje lanca prenosioca svake predaje koja je do njih doprla. Na osnovu kvaliteta prenosioca, njihovih pozitivnih i negativnih osobina, te njihove sklonosti dobru ili zlu, hadiski ucenjaci su se donekle mogli uvjeriti da li je doticna predaja vjerodostojna ili nije. Prije pojave apokrifnih hadisa niko se od ashaba nije interesovao za sened hadisa, niti je bilo ko od njih uslovljavao kod prihvatanja hadisa da mu se saopzte imena ljudi koji hadis prenose. Nije bilo ni potrebe za tim s obzirom da su oni svi bili pouzdani, a sem toga u tom periodu se nije uopzte ni znalo za podvalu, smutnju i laz. Pojavom apokrifnih hadisa ashabi, a poslije njih i tabiini postaju oprezniji u prihvatanju predaja. Iz bojazni da do njih ne bi dozla apokrifna predaja koju bi iz neznanja drzali Resulullahovom izrekom i po njoj postupali oni vize ne prihvataju ni jedan hadis, dok se ne uvjere da li su svi prenosioci pouzdani. Pa kada bi se uvjerili i to, prihvatili bi hadis, u protivnom bi ga odbacili.

Poznati ucenjak Muhammed b. Siriin kaze: »Ashabi se nisu raspitivali za senede hadisa dok nisu nastupili neredi i pojavili se apokrifni hadisi. A kada su se pojavili apokrifni hadisi oni su zahtijevali da im se saopzte imena prenosilaca (ravija) hadisa. Pa ukoliko bi bili od ehlul-hadisa (pouzdani, pobozni i iskreni) prihvatili bi hadis, a ukoliko ne bi odbacivali bi ga.(1)

Uspostavljanje seneda i raspitivanja o prenosiocima hadisa, uglavnom pocinje od mlade generacije ashaba. Imam Muslim u predgovoru svog **Sahiha** biljezi slijedeze: Bezir el-Udvi je dozao kod Ibn Abbasa, a poznato je da je on iz generacije mladih ashaba, i poceo mu citirati hadis rijecima: »Bozji poslanik je rekao...?« No, Ibn Abbas nije obrazao paznju na njegovo citiranje. Primijetivzi to, Bezir mu rece: »Sine Abbasov, kazem ti da je rekao Bozji poslanik, a ti ne hajez.« A Ibn Abbas mu odgovori: »Mi smo ranije, kada bi neko poceo: Rekao je Bozji poslanik (ostavljali sve poslove) uprli oci u njega i pomno ga sluzali. Medjutim, od kako su ljudi poceli da izmizljaju hadise, mi od hadisa prihvatamo samo ono u zto smo sigurni da je vjerodostojno«.(2)
Generacija tabiina je joz vezu paznju posvetila senedu Hadisa. Oni ni jednu predaju bez seneda nisu prihvatili. Jahja b. Seid El-Kattan biljezi da je Rebi' b. Hejsem dozao kod Sa'bija da mu isprica hadis. Pozto ga je sluzao Sa-bijj ga upita: »Od koga si ti cuo taj hadis?«
Od Amr b. Mejmuna, rece Rabi. »A od koga ga je on cuo?« Od Ebu Ejjuba El-Ensarije, Resulullahova druga«, rece Rebi. Jahja b. Seid El-Kattan

smatra da je Sabijj prvi, iz generacije tabiina, uslovio, kod prihvatanja hadisa, da mu se saopzti sened hadisa«.(3)

Od tog perioda pa dalje hadiski ucenjaci posvezuju sve vezu paznju senedu hadisa, i ne prihvata-ju ni jednu predaju bez seneda. I ne samo to, nego oni sened smatraju sastavnim dijelom hadisa, pa i vize od toga, smatraju ga sastavnim dijelom vjere, bez koga je svaki hadis bezvrijedan i niztavan, a samim tim i propisi sadrzani u takvom hadisu. Evo nekoliko mizljenja u tom pogledu:

Abdullah b. Mubarek i Muhammed b. Siriin vele: »Sened je sastavni dio vjere, da nije seneda zto god bi ko htio govorio bi« (4) Imam Su'be kaze: »Svaki hadis koji ne posjeduje **haddesena** ili ahberena je bezvrijedan i niztavan«. (5)

Sufjan Es-Sevri kaze: »Sened je vjernikovo oruzje, pa ako ne posjeduje oruzje cime ze ratovati«. (6)

Behz B. Esed veli: »Ne prihvatajte ni jedan hadis koji ne posjeduje »haddesena« (7)

Uspostavljanjem seneda osujezen je svaki dalji pokuzaj pripisivanja Resululiahu onoga zto on nije govorio, i odstranjena svaka apokrifna predaja koja je prije toga pridodata Resululiahovoj tradiciji.

PROVJERAVANJE HADISA

Drugi metod koji su hadisi ucenjaci koristili, kod razlucivanja izvornih od apokrifnih predaja, jeste provjeravanje teksta hadisa. Pozto su uslovili, onome koji prenosi hadis, da mora saopztiti imena prenosilaca, ukoliko zeli da mu se hadis prihvati, ucenjacima nije bilo tezko da svaki hadis detaljno provjere. zinili su to na taj nacin zto su svakog prenosioca hadisa posjetili i uvjerili se da li je on licno doticnu predaju cuo od svog prethodnika. Zatim bi otizli kod njegovog prethodnika i provjerili da li je on doticni hadis prenio tom i tom i od koga ga je on cuo i tako dok ne bi ispitali cijeli sened. Hadiski ucenjaci su na tom putu podnijeli velike napore. Putovali su i po nekoliko stotina kilometara pjezice ili na devi samo da bi se uvjerili u vjerodostojnost, ponekad samo jednog, hadisa.

Tako je Ebu Ejjub-Ensari otputovao iz Medine u Egipat samo da bi provjerio jedan hadis. Ata b. Ebi Rebah veli: »Ebu Ejjub El-Ensari je otputovao u Egipat kod ukbeta b. Amira da ga upita da li je on cuo od Bozjeg poslanika hadis: »Ko prikrije manu vjernika Allah dz. z. ze prikriti njegove mane na sudnjem danu. Pozto mu je ovaj odgovorio da jeste, on se vratio u Medinu«. (8)

Tako je, kako prenosi Ibn Ukajl, Dzabir b. Abdul-lah otputovao iz Medine u Damask (1400 km) samo da bi provjerio jedan hadis koji je do njeg dopro od Abdullaha b. Unejsa«. (9)

Ebu Alije veli: »Mi smo sluzali hadise u Basri koji se prenose od pojedinih ashaba koji su zivjeli u Medini, pa smo odlazili u Medinu da se licno uvjerimo i cujemo ih iz njihovih usta«. (10)

Seid b. Musejjeb veli: »Putovao sam nozima i danima samo da bi pronazao jedan hadis«. (11)

KRITIzKI OSVRT NA PRENOSIOCE HADISA

Trezi metod kojeg su hadisi ucenjaci primijenili u svom radu, na planu klasifikacije hadisa, jeste kriticki osvrt na svakog prenosioca hadisa. Svrha ovog metoda je da se razdvoje i objelodane pouzdani prenosioci i raskrinkaju smutljivci i lazci, kako bi se znalo od koga se hadis moze, a od koga ne moze prihvatiti. U svojim kritickim analizama hadiski ucenjaci su bili dosljedni i principijelni. Nisu zaobizli nikoga, a da o njemu nisu izrekli svoj sud, iznijeli svoje mizljenje. U pocetku kada su poceli da ukazuju javno na pozitivne i negativne osobine ljudi koji se nalaze u lancu prenosioca hadisa, mnogi su poceli da reaguju i da ih napadaju. Tako su jednom prilikom neki rekli poznatom ucenjaku Jahjau b. Seidu El-Kattanu: »Kako se ne bojiz da ti ljudi koje raskrinkavaz i kritikujez ne budu tuzitelji na sudnjem danu?«, a on im odgovori: »Da mi oni budu tuzitelji, draze mi je nego da mi tuzitelj bude Bozji poslanik koji ze mi rezi: »Zazto moj hadis nisi ztitio od podvala i lazi« (12)
Ocjenom i kritikom pripovjedaca hadisa, te iznozenjem njihovih veoma pozitivnih i negativnih osobina, hadisi ucenjaci su se poceli baviti veoma rano, joz od perioda pojave apokrifnih hadisa kada je po prvi put pocelo raspitivanje i za senede hadisa. Poznato je da su joz iz mladje generacije ashaba: Abdullah b. Abbas, Ubade b. Samit, Enes b. Malik, Aiza i dr. javno raskrinkavali smutljivce i lazce, da bi to nastavili joz zezzim tempom, tabiini, poslije njih etbait-tabiini i hadiski ucenjaci. Iz generacije starijih tabiina ocjenama i kritikom prenosioca hadisa bavili su se: Seid b. Musejjeb, Sa'bijj, Ibn Siriin i dr. Od srednje generacije tabiina time su se bavili: Ebu Harun, Imareh b. Dzuvejn El-Abdi i dr. da bi dalje nastavili da se bave ovom problematikom brojni ucenjaci kao zto su: Malik b. Enes, Sube b. Hadzadz, Abdullah b. Mubarek, Ibn Ujejne, Jahja b. Seid El-Kattan, Abdur-Rahman b. Mehdi, Jahja b. Meiin, Alija b. Mediini, Ahmed b. Hanbel, zatim njihovi ucenici Buharija, Muslim, Ebu Zur-a i Ibn Ebi Hatem, zatim njihovi ucenici Tirmizija, Nesaija i mnogi drugi.

Ovi i brojni drugi hadiski ucenjaci su ispitali sve one koji bar jedan hadis prenose od Bozjeg poslanika i iznijeli svoj sud o njima, izrekli svoju strucnu ocjenu o svakom prenosiocu hadisa, i time dali veliki doprinos ocuvanju izvornosti Muhammedove a. s. tradicije i odstranjivanju apokrifnih predaja.

USPOSTAVLJANJE KRITERIJA PO KOJIMA SE KLASIFICIRAJU HADISI

Kao cetvrti metod, u svom radu na ocuvanju izvornosti Resulullahova Sunneta, hadiski ucenjaci postavljaju pravila i kriterije po kojima vrednuju sve hadise i tako ih kategorizu u vize kategorija i vrsta. Po tim kriterijima, da bi se mogao smatrati vjerodostojnim i izvornim, hadis je morao ispunjavati slijedeze uvjete:

1. Da mu je sened od pocetka do kraja spojen, zto znaci da je svaki prenosilac hadisa dozivio svog prethodnika i od njeg licno cuo hadis. Da bi to saznali, hadiski ucenjaci su morali detaljno prouciti biografske podatke svih prenosilaca, datume njihovog rodjenja i smrti, i upoznati ucitelje od kojih je svaki od njih sluzao hadise, te njihove ucenike koji su od njih ucili hadis.

2. Da svi prenosioci hadisa budu, pozteni iskreni, do krajnosti privrzeni islamu i pobozni, po nekima do te mjere da nikada u zivotu nisu slagali ili ucinili i najmanji vjerski prestup. Ima slucajeva da su pojedini hadiski ucenjaci odbacivali hadis ako bi samo jednom vidjeli prenosioce hadisa da udje lijevom nogom u dzamiju i si. Da li su prenosioci hadisa pobozni i iskreni, hadiski ucenjaci su znali na osnovu strucnih ocjena koje su o njima izrekli strucnjaci koji su se bavili kritikom i ocjenom pripovjedaca (ucenjaci dzerha ve ta'dila).

3. Da su svi prenosioci hadisa precizni i tacni u prenozenju hadisa, po nekima do te mjere da je u stanju zapamtiti i dosljedno prenijeti tekst, koji jedanput cuju. Ako se u senedu hadisa nalazio prenosilac koji je i malo sklon zaboravu, od njega se hadis nije prihvatao kao vjerodostojan. U preciznost i tacnost u prenozenju hadisa, hadiski ucenjaci su se uvjeravali tako zto su provjeravali prenosioce. Citirali bi im po nekoliko hadisa zatim bi odnjih trazili da im to ponove. Posebno su ucitelji bili mjerodavni da daju svoju ocjenu o svakom uceniku koji je od njih sluzao hadise.

4. Da hadis nije proturijecan drugim vjerodostojnim predajama.

5. Da u sebi nema kakvih skrivenih mana. Ispitivanje skrivenih mana je posebna specijalnost u hadiskoj nauci, kojim su se bavili vrhunski poznavaoci hadisa i napisali veliki broj djela u kojima su sabrali sve hadise sa skrivenim manama i ukazali na njih.

Hadis koji je ispunjavao navedene uslove, hadiski ucenjaci su smatrali vjerodostojnim.

Svaki hadis koji je ispunjavao navedene uslove, ali neki od prenosilaca, ili vize njih u senedu hadisa, nije bio dovoljno precizan i tacan u prenozenju, smatrao se hasenom (dobrim) hadisom.(13)

A ako je jednom od hadisa nedostajao jedan ili vize uvjeta on se smatrao slabim (daif) hadisom.(14) Pored navedenih kriterija za raspoznavanje stepena hadisa, hadiski ucenjaci su postavili kriterije po kojima su slab hadis svrstavali u vize kategorija. Tako se na osnovu svih kriterija moze znati koji hadis (od slabih hadisa) u sebi ima prividnu slabost, kome treba posvetiti vize paznje, a koji se moze upotrijebiti u isticanju nekih vrlina, a koje od njih treba potpuno odbaciti. Pozto ze o svim kriterijima i kategorijama hadisa kasnije biti posebno rijeci, mi zemo se ovdje zadovoljiti sa onim zto je navedeno kako bi imali predstavu o metodologiji hadiskih ucenjaka u radu na ocuvanju Sunneta.

Na osnovu onoga zto smo ovdje rekli, mi ne mozemo ni izdaleka imati pravu predstavu o naporima hadiskih ucenjaka, njihovim kriterijima i metodama te preciznosti koje su ispoljili u naucnom radu na cuvanju Resulullahove tradicije. Ono zto mozemo da razumijemo jeste, da su hadiski ucenjaci ispoljili toliku volju i umijeze, ulozili trud kakav do tada nije niko ispoljio. Najbolje nam to potvrdjuje nastanak na stotine zasebnih naucnih disciplina.

Pisanje i sabiranje hadisa

Pojava apokrifnih hadisa je kod mnogih koji ne poznaju dovoljno hadisku nauku stvorilo izvjesne sumnje u izvornost i vrijednost Resulullahove tradicije. Mnogi ne mogu da prihvate cinjenicu da je Hadis mogao biti sacuvan pored tolikih podvala i lazi, pogotovu da se moglo razluciti ono zto je Muhammed a. s. izgovorio od onog zto je izmizljeno i njemu pripisano.

Kod dobrih poznavalaca Hadisa i hadiskih znanosti ne postoje u vezi s tim nikakve dileme. Oni na pojavu apokrifnih hadisa gledaju kao na jednu normalnu ljudsku pojavu, gdje su dozle do izrazaja samo ljudske slabosti. Po njima pojava apokrifnih hadisa predstavlja samo podsticaj brojnim hadiskim ucenjacima da joz vezu paznju posvete Hadisu i da ga svestranije i temeljitije proucavaju. Da je to tako govori nam njihov odnos prema Hadisu prije i poslije pojave apokrifnih hadisa. Dok su svoj rad na Hadisu hadiski ucenjaci, prije pojave laznih i patvorenih hadisa, svodili na doslovno pamzenje i prenozenje onog zto cuju od Bozijeg poslanika, pojavom apokrifnih predaja, oni Hadisu prilaze svestranije, maksimalno se zalazu na ispitivanju svake predaje koja je do njih doprla. Odlaze u razne pokrajine da provjere ono zto su culi, temeljitom analizom ispituju svaku rijec u metnu i kriticki se osvrzu na svakog prenosioca u senedima tih

predaja. Posebnu paznju od tog perioda oni posvezuju pisanju i sabiranju hadisa. Do pojave laznih hadisa Hadis se prenosio vize usmenim predajama i veoma je malo posvezivana paznja njegovom biljezenju i sabiranju. Ako je neko u tom razdoblju nezto i zapisao, cinio je to vize za svoju duzu i radi sebe nego zto su to potrebe i prilike zahtijevale. Potreba za pisanjem Hadisa, osjetila se tek nakon pojave laznih i izmizljenih hadisa, kada brojni ucenjaci odlucno prilaze tom poslu. Pojavom apokrivnih hadisa nastaje period zvanicnog rada na biljezenju i sabiranju hadisa i traje sve do kraja trezeg stoljeza po hidzri kada je Hadis konacno popisan i sabran.

Sama cinjenica da je zvanicno pisanje i sabiranje hadisa pocelo krajem prvog i pocetkom drugog stoljeza po hidzri, dala je prostora mnogim zlonamjernicima i neprijateljima islama da ispolje svoje namjere, okomivzi se na Hadis, potpuno uvjereni da ze, ukoliko uspiju da obezvrijede Hadis Bozjeg poslanika u ocima muslimanskih masa, na taj nacin uspjeti da oskrnave i izvitopere originalno islamsko ucenje, zto im je bio cilj i glavna preokupacija. Pod uticajem takvih tendencija i mizljenja vrlo cesto se i mi u nazoj sredini susrezemo sa onima koji prilicno ignorizu Hadis. Kroz pisanu rijec i razgovore cak i sa ljudima koji slove kao poznavaoci, susrezemo se sa tvrdnjama, kako je Hadis, daleko od svog izvornog oblika, kako ga je bilo nemoguze sacuvati nakon tolikih podvala i lazi, te da je popis hadisa izvrzen tek u trezem stoljezu po hidzri i sl.

Da su sva takva i slicna naklapanja o Hadisu netacna, proizvoljna, tendenciozna i smizljena mozi zemo se uvjeriti tek onda, kad upoznamo bar osnovne hadiske discipline, a posebno kad budemo imali pravu predstavu o radu na biljezenju i sabiranju hadisa.

PISANJE I SABIRANJE HADISA U VRIJEME MUHAMMEDA a. s.

Arapski narod prije objave Kur'ana slovi kao nepismen i neuk narod. Tako ih i sam Kur'an opisuje. U suri El-Dzunia u drugom ajetu Sveviznji Allah dz. z. veli: »On (Allah) je neukima poslao poslanika jednog izmedju njih, da im ajete Njegove kazuje i da ih ocisti i da ih knjizi i mudrosti nauci, jer su prije bili u ocitoj zabludi«. Neki zapadni orijentalisti i pojedini arapski teoreticari su navedeni kur'anski ajet sasvim pogrezno shvatili. Oni tvrde da je arapski narod bio neuk zto se tice vjerske naobrazbe, a nije bio neuk u pisanju i citanju i drugim znanostima. Te tvrdnje pobija Hadis Bozjeg poslanika u kome Muhammed a. s, objaznjavajuzi navedeni kur'anski ajet, opisuje Arape prije pojave islama na sljedezi nacin: »Mi smo neuk narod, ne znamo pisati niti znamo racunati«(1)
Zbog svoje neukosti Arapi se u svojim svakodnevnim poslovima i prenozenju i cuvanju svoje kulture i tradicije mahom oslanjaju na memoriju i usmena prenozenja. Poznato je, naime, da su mnogi od njih

bili u stanju da zapamte pjesmu ili stih ma kako dugacak bio nakon zto ga jedanput cuju, a poznato je da su pamtili loze svojih plemenskih starjezina i pradjedova koja se protezala i po nekoliko stoljeza unazad. Ta njihova sposobnost se potvrdila i u prenozenju Hadisa nakon zto su prihvatili islam. Medjutim, pored toga zto su Arapi slovili kao neuk narod i zto su se u svemu oslanjali na usmeno prenozenje, medju njima je bilo i onih koji su znali citati, pisati i racunati, i onih koji su u rjecitosti i pjesniztvu dostigli vrhunac, kakav do danas nije dostignut. Historijski je potvrdjeno da je u trezem stoljezu nove ere bilo ljudi koji su znacajne dogadjaje svoga vremena pisali po kamenju, lizzu i kori drveza. Taj vid cuvanja i prenozenja povijesnih dogadjaja narocito je bio prisutan na sjeveru Arabijskog poluotoka medju arapskim plemenima koja su imala dodira sa Vizantincima i Perzijancima.(2)

Od ostalih dijelova Arabijskog poluotoka samo u trgovackim centrima kao zto su bili Mekka i Medina, pismenost je bila zastupljena toliko koliko im je bilo potrebno za njihove svakodnevne trgovinske i druge poslove, i vrlo mali je broj bio onih koji su znali citati i pisati.

U takvom stanju islam zatice Arape i obavezuje ih na nauku i izucavanje.

Prve pripadnike islama koji su znali citati i pisati Muhammed a.s. angazuje oko pisanja Kur'ana, a od svojih sljedbenika zahtijeva da Hadis pamte i usmeno ga prenose. Da ne bi ostavio prostora smutljivcima i zlonamjernicima da zire sumnje o Kur'anu, Muhammed a.s. u pocetku kategoricki zabranjuje pisanje Hadisa da se ne bi pomijezao sa Kur'anom.

Kad je rijec o pisanju Hadisa u vrijeme Muhammeda a.s. mora se priznati da je o tome kod nas vrlo cesto povrzno pisano, a na momente i sasvim pogrezno. Mnogi su period Muhammeda a.s. okarakterisali kao period pamzenja hadisa, zto je sasvim pogrezno. Istina je da se u to vrijeme Hadis prenosi vize usmeno, nego pismeno, ali to apsolutno ne znaci da on tada nije pisan. Hadis se i u vrijeme Muhameda a.s. dosta pisao, ali mu, mora se priznati, nije posvezana onakva paznja kakva je posvezena Kur'anu, ili kakva mu je posvezena nakon pojave apokrifnih hadisa. Uzrok takvom odnosu ashaba prema Hadisu za zivota Resulullaha a.s. treba prije svega traziti u izrekama kojima on zabranjuje pisanje hadisa.

Ebu Seid El-Hudri veli: »Da je vjerovjesnik s.a.v.s. rekao: **»Nemojte od mene nizta pisati. Ko od mene zapize nezto osim Kur'ana, neka to pobrize, a pricajte i prenosite u tome grijeha nemate«.** (3)

Takodjer Ebu Seid el-Hudri veli: **»Molili smo Bozjeg poslanika da nam dozvoli pisanje Hadisa pa je odbio«.** (4)

Ebu Hurejre kaze: **»Jednog dana dok smo nas nekoliko pisali Hadis, medju nas je dozao Bozji poslanik i upitao: „Sta to pizete?" „Hadise koje od tebe cujemo" — odgovorili smo, a on nam tom prilikom rece: „Zar uz Allahovu Knjigu zelite i drugu knjigu? Oni zto su zivjeli prije vas zalutali su zbog toga zto su uz Allahovu Knjigu pisali i drugo".**

Hadiski ucenjaci navode nekoliko razloga zbog kojih je Bozji poslanik u pocetku zabranio pisanje Hadisa. Poznati ucenjak hadisa El-Rame Hurmuzi (360. po h.) kaze: **»Bozji poslanik« (s.a.v.) zabranio je pisanje Hadisa iz bojazni da se Hadis ne bi pomijezao sa Kur'anom. Pozto su mnogi koji su nanovo primili islam nedovoljno poznavali kur'anski stil i nisu mogli da uoce razliku izmedju •kur'anskog i hadlskog teksta. Kasnije, kada su ljudi dobro upoznali kur'anskl stil i mogli ga razlikovati od hadisa, Bozji poslanik im dozvoljava da pizu Hadis. Drugi razlog po mizljenju ovog znamenitog ucenjaka je taj, da mozda ljudi ne bi posvetiti paznju Hadisu, a zapostavili Kur'an, cija je objava bila joz u toku i trebalo se maksimalno zaloziti na ucenju i pisanju Kur'ana.** (5)

Neki drze da se zabrana pisanja Hadisa u navedenim predajama odnosi na pisanje Hadisa zajedno sa Kur'anom na istom papiru, odnosno mjestu. S obzirom da je Bozji poslanik bio zaduzen da objasni Kur'an, on bi, nakon zto bi citirao objavljeni ajet odmah ga objasnio i prokomentarisao, a pojedini ashabi su zajedno sa kur'anskim ajetom pisali i ono zto od njega cuju, te je on iz bojazni da se ne pomijeza Hadis sa Kur'anom takav vid biljezenja hadisa zabranio.(6)

Neki opet drze da je Bozji poslanik zabranio pisanje Hadisa samo onima koji su bili poznati po dobrom pamzenju, a dozvolio je onima koji su tezko pamtili ono zto od njega cuju, kao zto je slucaj sa Ebu Sahom i dr.(7)

Medju hadiskim ucenjacima ima i onih koji smatraju da je Muhamed a.s. zabranio pisanje Hadisa iskljucivo ljudima koji su bili nevjesti u pisanju, a dozvolio onima koji su bili vjezti u tom poslu, kao zto je slucaj sa Abdullahom b. Amrom b. Asom i dr.(8)

Od navedenih mizljenja prvo je najargumentovanije i najispravnije. Da je razlog zabrane pisanja Hadisa bio bojazan da se Hadis ne pomijeza sa Kuranom i da mozda ljudi ne posvete paznju Hadisu a zapostave Kur'an, ocito se vidi iz citiranog hadisa koji prenosi Ebu Hurejre. Uostalom, zta se drugo moze shvatiti iz rijeci Muhammeda a.s.: **»Zar uz Allahovu Knjigu zelite i drugu knjigu, oni zto su zivjeli prije vas zalutali su, zto su uz Allahovu Knjigu pisali i druge«.**

Kasnije, kada su ashabi upoznali kuranski stil i mogli razlikovati Hadis od Kur'ana, a kada se broj ljudi koji su znali pisati povezao, Muhammed a.s. dozvoljava pa cak i trazi od hashaba da pizu hadis. U tom smislu je on izrekao brojne hadise, a pred svoju smrt je licno namjeravao da im u pismenoj formi ostavi size svojih izreka.

Abdullah b. Amr kaze: **»Pisao sam sve zto cujem od Bozjeg poslanika, pa su me u tome Kurejzevizi sprijecili, govorezi mi, ti pizez sve zto cujez od Vjerovjesnika a on je covjek prica i kada je u srdzbi i kada je raspolozen, te sam zbog toga prestao da pizem Hadis i o svemu obavijestio Muhameda a.s., koji prstom pokaza na svoja usta i rece mi: »Pizi, tako mi Boga u cijoj je mozi moja duza, iz njih ne izlazi nizta drugo osim istina« !** (9)

Ebu Hurejre kaze: **»Niko od drugova Bozjeg poslanika ne zna vize Hadisa od mene osim Abdullaha b. Amra jer je on pisao a ja nisam.** (10)

Ebu Hurejre veli da bi neki Ensarija sluzao hadis od Muhammeda a.s. pa ga ne bi upamtio, zatim bi od njega trazio da mu ga ponovo saopzti. Jednog dana se pozalio Bozjem poslaniku kako slabo pamti, a on mu rece: **»Ako slabo pamtiz upotrijebi svoju desnicu.«** (11)

Rafi' bin Hadidz kaze: **»Rekli smo jednom prilikom Bozjem poslaniku: „Poslanice Bozji, mi od tebe mnogo ztozta cujemo, ali ne mozemo sve da zapamtimo", nazta nam on rece: „Pizite, u tome nemate grijeha."!** (12)

Enes b. Malik kaze da je Muhammed a.s. rekao: **»zuvajte steceno znanje tako zto zete ga zapisati«.** (13)
Ebu Hurejre veli: »Pozto je Bozji poslanik usvojio Mekku, odrzao je znacajan govor. Tom prilikom ustade neki covjek iz Jemena po imenu Ebu Sah i rece: **„Napizite mi taj govor", a Bozji poslanik zahtjeva od ashaba da mu ga napisu«.** (14)

Abdullah b. Abas kaze: **»Pozto se Bozji poslanik razbolio zahtijevao je od ashaba da mu pribave pisazi pribor kako bi im izdiktirao da zapisu nezto zto ze im dovoljno biti uz Kur'an da ne zalutaju«** (15)

Nakon zto su culi ove izreke mnogi su se ashabi angazovali na pisanju i sabiranju hadisa. Istina, na mnoge su prve izreke u kojima Muhammed a.s. zabranjuje pisanje ostavile vidan uticaj, tako da se dugo vremena nisu opredijelili za takav korak, narocito su bili oprezni poslije smrti Muhammeda a.s.

PISANJE I SABIRANJE HADISA U VRIJEME ASHABA

Kao zto smo vidjeli, nisu svi ashabi za zivota Muhammeda a.s. pisali hadis. Neki su pisali, a neki su se opredijelili za usmeno prenozenje. Poslije Resulullahove smrti ashabi su u pogledu pisanja hadisa takodjer imali razlicite stavove. Vezi broj njih su smatrali da hadise treba biljeziti i sabirati, dok su neki prezirali pisanje Hadisa iz bojazni da se paznja ne bi posvetila njemu, a zapostavio kur'anski tekst. Jedan dio ashaba je u pocetku prezirao pisanje Hadisa, a kasnije su se i sami angazovali na tom planu.

Abdullah b. Hakem biljezi od Hazreti Aize, koja kaze: **»Moj otac je sabrao oko 500 hadisa, zatim ih je pred smrt spalio.«** (16)

Ibn Abdul Berr, u djelu: »Dzamiu Bejanil-ilmi ve fadlihi« biljezi da je Omer b. Hatab razmizljao da popize i sabere sve hadise. U vezi s tim on se konsultovao sa ostalim ashabima, koji su mu dali podrzku u tome. Potom je Omer mjesec dana klanjao istiharu, nakon cega je odustao od prvobitne namjere rekavzi: **»Ja sam zelio da popizem i saberem hadise, ali sam se prisjetio naroda koji su zivjeli prije nas. Pizuzi druge knjige, oni su zapostavili Allahovu Knjigu i na taj nacin zalutali i skrenuli sa pravog puta. Tako mi Allaha ja nezu dozvoliti da se zbog bilo cega zapostavi Allahova Knjiga«.** (17)

Kako vidimo Omer je iz bojazni da ljudi ne bi posvetili paznju Hadisu, a zapostavili Kur'an, zabranio da se Hadis pize. Isto mizljenje su zastupali i drugi ashabi kao zto su: Zejd b. Sabit, Ebu Hurejre, Abdullah b. Abas, Ebu Seid el-Hudri, Abdullah b. Omer i dr., koji su iz istog razloga prezirali pisanje Hadisa, u pocetku, da bi se kasnije i sami angazovali u tome.(18)

Ovakav stav Omera bio je privremenog karaktera. U predaji koju biljezi Hatib el-Bagdadi od Amra b. Ebi Sufijana ocito je da je i sam Omer zahtijevao pisanje Hadisa i njegovo sabiranje. Poznate su njegove rijeci u tom pogledu: **»Hadis cuvajte tako zto zete ga zapisati«.** (19)

Nakon zto je Kur'an sabran u Mushaf, joz se vize ashaba posvetilo pisanju Hadisa. Medjutim, na tom planu prednjace oni koji su ga pisali od samog pocetka dok je Bozji poslanik bio ziv. U periodu ashaba nastaju brojne veze i manje zbirke koje su kasnije nazle vidno mjesto u poznatim hadiskim zbirkama koje imamo pred sobom, Iako se hadis dosta pisao za

zivota Muhammeda a. s. i poslije njegove smrti, u tom periodu on nije kompletan zapisan i sabran. Nije prvenstveno zbog toga zto se taj period smatra joz nezvanicnim periodom rada na sabiranju Hadisa, odnosno zto se taj period smatra periodom kada pize svak za svoju duzu. Hadis je kompletno napisan i sabran tek kasnije kada je glavnu rijec na tom planu vodio halifa. Ustvari, tada se tek osjetila istinska potreba za pisanje Hadisa, pozto je to bio jedan od nacina da se zaztiti od podvala i lazi.

HADISKE ZBIRKE NASTALE U PERIODU ASHABA

Brojne su predaje iz kojih se vidi da je hadis pisan joz za zivota Muhammeda a. s. Daleko bi nas odvelo kada bismo sve predaje u tom smislu iznosili. Medjutim, mislim da bi ipak bilo potrebno navesti bar neke od njih sa posebnim osvrtom na hadiske zbirke nastale u tom periodu. To ze nas bar donekle uvjeriti da su svi oni koji tvrde da je pisanje hadisa pocelo tek u trezem stoljezu po hidzri u ocitoj zabludi.

Ibni Abdul Berr, biljezi od Ebu Dzafera Muhammed b. Alije da je u futroli u kojoj je Vjerovjesnik drzao sablju nadjena stranica na kojoj je bio napisan hadis: **»Neka je proklet onaj koji krade i neka je proklet onaj koji nijece Bozije blagodati«.** (20)

Tirmizija biljezi predaju, od Abdullaha b. Omera, u kojoj se kaze da je Vjerovjesnik dao napisati hadise o zekatu, koje je poslao sakupljacima zekata...« (21)
Ibn Ebi Lejle, biljezi, od Abdullaha b. Ukejma, predaju u kojoj se kaze: **»Procitano nam je pismo Bozjeg poslanika a. s. u kojem je izmedju ostalog bio napisan hadis: »Ne mozete se koristiti kozom i mesom uginulih zivotinja«. Abdullah b. Ukejm kaze: »Imao sam priliku da vidim mnoga pisma u kojima su sadrzani hadisi Bozjeg poslanika, a koje je on licno uputio brojnim namjesnicima i vladarima. Takvih sam pisama vidio oko 280«.** (22)

Kako se vidi iz navedenih predaja sam je Vjerovjesnik zahtijevao joz u samom pocetku da se hadisi biljeze i sabiraju. Ashabi su ostavili brojne veze ili manje zbirke. Vezina njih je napisana joz za zivota Muhammeda a. s., a ove su najznacajnije:

Es-sahifetus-sadika, koji je napisao poznati Resulullahov drug Abdullah b. Amr b. As. Pisac ju je nazvao ovim imenom iz razloga zto je smatrao da

su u njoj najvjerodostojniji hadisi, koje je on izravno cuo od Bozjeg poslanika a. s. Abdullah b.Amr kaze: **»U ovu zbirku sam sabrao ono zto sam izravna cuo od Bozjeg poslanika, zto znaci: da u senedima tih hadisa izmedju mene i Bozjeg poslanika nema niko drugi.« Es-sanifetul-sadika sadrzi 1000 hadisa koje je Abdullah b. Amr napisao svojom rukom.** Nije sacuvana u originalnom obliku, ali ju je Ahmed b. Hambel u cjelosti prenio u svoj Musned. Mnoge hadise iz ove zbirke biljeze i drugi hadiski ucenjaci. Zbirka je prvenstveno znacajna po tome zto je to prva zbirka koja je napisana po odobrenju Bozjeg poslanika i za njegova zivota. (23)

Sahlfe Dzabira b. Abdullaha. Ova zbirka je nezto manja od prethodne. Takodjer je pisana za zivota Bozjeg poslanika, a vezi dio hadisa iz nje imami Muslim je uvrstio u svoj Sahih u poglavlju El--Hadzdz.

Dzabir je dugo godina ovu zbirku predavao svojim ucenicima. Jedan od njih po imenu Sulejman El-Jezkeri ju je prepisao svojom rukom. zinili su to i drugi tabiini koji su hadis ucili od Dzabira b. Abdullaha u dzamiji Bozjeg poslanika u Medini. Od njega hadise prenose joz Ebu Zubejr, Ebu Sufjan, Ez-zabij, Vehb b. Munebeh i dr.

3) Esahifetus-sahiha — Hemam b. Munebeha (40. do 131. g. po h.) Hemam b. Munebeh je poznati tabiin, koji je hadise sluzao od starijih ashaba kao zto su: Ebu Hurejre, Enes b. Malik i dr. U svoju zbirku je uglavnom uvrstio hadise koje je cuo od Ebu Hurejre, a poznato je da je i on posjedovao jednu zbirku hadisa. Po ugledu na Abdullaha b.Amra, Abdullah b. Munebeh je svoju zbirku nazvao: **Essahifetus-sahiha** (vjerodostojne stranice), zbog toga zto je sve hadise koje je u nju zapisao, izravno cuo od ashaba, Resulullahovih drugova. Interesantno je da je ova zbirka do dan-danas sacuvana u svom originalnom obliku. Nama dobro poznati dr Muhamed Hamidullah otkrio je dva primjerka ove zbirke, jedan u berlinskoj biblioteci, a drugi u biblioteci Ez-Zahirije u Damasku. Zbirku Hemam b. Munebeha je Ahmed b. Hambei u potpunosti uvrstio u svoj Musned i pronadjeni primjerci su potpuno autenticni onom zto je u Musnedu.(24)

Zbirka Hemam b. Munebeha smatra se nastalom u periodu ashaba zbog toga zto je on hadise koje je sabrao u nju prenio iz Ebu Hurejretove zbirke, a Ebu Hurejre je, znameniti ashab koji od Bozjeg poslanika prenosi preko 5.000 hadisa.

Sem nabrojanih zbirki koje su nastale u periodu ashaba vjerovatno ima i drugih koje su manje poznate. Medjutim, nama je i ovo dovoljno da se uvjerimo da je Hadis pisan i sabiran joz za vrijeme Bozjeg poslanika, a taj rad na pisanju Hadisa kontinuirano traje do trezeg stoljeza po Hidzri.